

MOBNING 2008

Børnerådets undersøgelse foretages i forbindelse med kampagnen "Sammen mod mobning – for trivsel, tolerance og tryghed" der er iværksat af Undervisningsministeriet og Skolestyrelsen i samarbejde med BUPL, Børnerådet, Børns Vilkår, Danmarks Lærerforening, DR, Dansk Center for Undervisningsmiljø, Danske Skoleelever, KL, Mary Fonden, Red Barnet, Red Barnet Ungdom, Skolelederne og Skole og Samfund.

BØRNERÅDETS
BØRNE
OG
UNGE
PANEL

Sammen mod mobning

-FOR TRIVSEL, TOLERANCE OG TRYGHED

Mobning 2008

Børnerådet

Mobning 2008

Redaktion

Søren Gade Hansen,
Børnerådets sekretariat

Tekst og analyse

Anne-Julie Boesen Pedersen,
Børnerådets sekretariat.

Kvalitative interview

Anne-Julie Boesen Pedersen,
Børnerådets sekretariat.

Udgiver

Børnerådet
Vesterbrogade 35 A
1620 København V
Tlf. 33 78 33 03

Grafisk design:

Oktan, Peter Waldorph

Tryk:

Socialministeriet

ISBN: 87-90946-44-8

1. oplag marts 2008
700 eksemplarer

Rapporten kan downloades
eller bestilles via www.brd.dk.
Rapporten er gratis. Dog betales
ved forsendelse et ekspeditions-
gebyr på 20 kr., og porto hvis
forsendelsen overstiger 15 kr.

Indhold

Forord / 5

Sammenfatning / 7

Introduktion til undersøgelsen / 11

Hvad er mobning / 13

Mobning - hvor og hvornår / 15

Mobningens hyppighed / 18

Former for mobning / 27

Mobning – hvad og hvorfor? / 29

Mobberoller - hvem er hvem / 33

**Karakteristik af den der bliver mobbet,
den der mobber og den der "bare kigger på" / 35**

Mobningens konsekvenser / 39

Holdninger til mobning: Det er ikke ok / 43

Nogen at snakke med? / 45

Er mobning et emne på skolen? / 47

Anti-mobning

– hvem og hvordan og vides det? / 49

Afrunding / 55

Anvendt litteratur / 57

Metode-appendiks / 59

Forord

Mobning har betydning for mange børns liv. Mobning er et udbredt fænomen blandt børn i Danmark; ikke blot forekommer det i et betydeligt omfang, mobning har også alvorlige følger for de involverede børn og unge. Sagt med børnenes ord:

Mobning er det værste jeg ved, fordi man bliver så ked af det og ulykkelig (dreng, 6. klasse).

At blive mobbet er noget, som virkelig printer sig ind, hos den der bliver det. Man kan faktisk godt sige, at det giver ar på sjælen (pige, 6. klasse).

At blive mobbet er skrækkeligt. Børn og unge får det dårligt og får ondt i maven (pige, 6. klasse).

Der er ingen tvivl om, at mobning er et alvorligt problem for mange børn og unge i Danmark, og for Børnerådet er mobning derfor også et væsentligt område at fokusere på. Mobning er et fænomen, som optager Børnerådet nu såvel som tidligere. Rådet har tidligere undersøgt mobning; i 5. klasse i 1999, i 7. klasse i 2004 og i 9. klasse i 2006 – og nu her i 2008 har vi via Børnerådets Børne- og Ungepanel, som aktuelt set består af 6. klasseelever, fået indblik i deres oplevelser af mobning. Børnerådet taler børns sag, og derfor ønsker vi med denne undersøgelse, der både er baseret på spørgeskemabesvarelser, stile og interview, at videregive børns perspektiver på mobning.

Rapporten rummer både en redegørelse for mobningens hyppighed, dens former og konsekvenser samt elevernes holdning til mobning og ikke mindst deres forslag til, hvad der kan gøres for at bekæmpe mobning. At se mobning med elevernes øjne har bidraget til en nuanceret forståelse af børns oplevelser af mobning, og heri ligger også vigtige budskaber til de voksne.

Indsatsen mod mobning har betydet, at mobning er mindre udbredt i dag end førhen, og denne undersøgelse viser, at det lavere niveau holder. Men stadig er det alt for mange børn, der oplever den alvorlige virkelighed med mobning. Af børnenes fortællinger fremgår det, at man bør være opmærksom på 'den nye i klassen', da det fremtræder som en meget udsat position, når det kommer til mobning. Samtidig viser undersøgelsen, at børn, der er involveret i mobning, ikke trives i skolen i samme omfang som andre. Og ikke mindst er der alt for mange, der ikke ved, hvad de skal stille op i en mobbesituation. Børnene bidrager også med mange og gode råd og erfaringer til at bekæmpe mobning, og heri tildeles både tilskuere til mobning, forældre og lærere væsentlige roller. Eleverne husker os også på, at voksne bør være forbilleder, men at det ikke altid er tilfældet.

Der er fortsat behov for en indsats mod mobning, og Børnerådet håber, at denne undersøgelse, som også er en del af Undervisningsministeriets og Skolestyrelsens kampagne 'Sammen mod mobning', kan hjælpe til at bekæmpe mobning. Slutteligt en kæmpe tak til alle de børn der har medvirket ved at videregive deres oplevelser og erfaringer med mobning.

Charlotte Guldborg
Børnerådets formand

Sammenfatning

Eleverne synes generelt set at have godt begreb om, *hvad mobning er* for en størrelse, og hvad det ikke er, heriblandt sondringen til drillerier. Til gengæld synes der ikke at være en klar opfattelse blandt eleverne om, hvorvidt mobningen er tilsigtet eller ej.

Mobning *foregår hyppigst* i skoletiden, mere præcist i frikvartererne, og det *typiske sted* er især skolegården og dernæst klasseværelset.

Den *digitale mobning* synes ikke at være voldsomt udbredt, men omvendt er der heller ikke tale om usædvanligheder. Mobning via sms og chat-sider foregår oftere blandt piger end drenge. På trods af at det i den kvantitative undersøgelse ses, at det ikke er helt så almindeligt at opleve mobning i digitale rum, så synes eleverne meget bevidste om, at der forekommer mobning disse steder. Eleverne fortæller, at digital mobning indeholder en lethed, idet den direkte konfrontation undgås og at tiden med helle fra mobning indskrænkes; man kan ikke længere ånde lettet op, når skoleklokken ringer ud.

En tredjedel (32 %) af eleverne svarer, at de på et tidspunkt i deres liv har været *udsat for mobning*¹. Afgrænset til den mere aktuelle mobning, dvs. inden for de seneste to måneder, viser besvarelserne, at omtrent hver fjerde elev har oplevet at være udsat for mobning, en ud af 11, dvs. et par stykker i hver klasse, har oplevet mobning mindst et par gange om måneden og en ud af 25, ca. en i hver klasse, oplever mobningen ugentligt. Undersøgelser har vist en reduktion i mobningens udbredelse i løbet af de seneste ti år. Sammenlignes resultaterne fra denne undersøgelse med den seneste HBSC²-undersøgelse fra 2006, viser der sig ikke et yderligere mærkbart fald i andelen, som oplever at være udsat for mobning, men omvendt set synes det lavere niveau at holde.

Hver femte elev svarer, at de på et tidspunkt i deres liv har gjort sig *erfaringer med at mobbe* (52 pct. nej og 28 pct. ved ikke), og denne andel synes at stige i takt med, at elevernes alder stiger. Aktuelt set, dvs. inden for de seneste par måneder, er det hver fjerde, der svarer, at de mere eller mindre hyppigt har mobbet andre³. Sammenlignes besvarelserne med resultaterne fra Børnerådets tidligere undersøgelser om mobning (7. klasse i 2004 og i 9. klasse i 2006) ses det, at mobning ikke blot udøves af flere jo ældre de bliver, men også hyppigere.

Ved en *sammenligning af mobbeofrene og mobberne* fremgår det, at der er sammenhæng mellem disse grupper; jo mere man selv bliver mobbet, des større er sandsynligheden for, at man også selv mobber andre.⁴

---

1 Godt halvdelen (51 pct.) svarer nej, og de resterende svarer ved ikke (17 pct.).

2 Health Behaviour in School-aged Children (se også www.hbsc.dk).

3 Til dette spørgsmål hører ikke en 'ved ikke'-kategori.

4 Eller omvendt – kausaliteten, dvs. årsagssammenhæng og hvad der kommer først tidsmæssigt, er ikke kendt.

En sammenligning, af hvor ofte eleverne i løbet af de seneste par måneder befinder sig i en af de tre mobberoller – henholdsvis mobber, mobbeoffer og tilskuer – viser, at der er flest, der indtager *tilskuerrollen*. Tilskuere til mobning er ikke én homogen gruppe, men kan opdeles mht. partiskhed. Den typiske opfattelse blandt eleverne er, at tilskuerne fremtræder upartiske, og dette fordi de er bange for selv at blive det næste offer.

På linje med resultater fra Børnerådets tidligere undersøgelser om mobning ses det af elevernes besvarelser, at den *typiske form for mobning* er verbal. Det fremgår også, at der er forskel på hvilke former for mobning, der er på spil mellem henholdsvis drenge og piger – flere piger end drenge svarer, at de er blevet mobbet ved, at deres udseende er blevet kommenteret, at de er blevet holdt udenfor og at de har oplevet generelt nedladende udtryk om deres person. I interviewene ses der samtidig en opfattelse af, at mobning blandt piger er strengere end blandt drenge.

Klassens tolerancegrad kan betragtes som en *vigtig faktor ved forekomsten af mobning*. Både dem, der oplever at blive mobbet, og dem, der svarer, at de mobber, oplever en mindre grad af accept af forskellighed i klassen sammenlignet med de øvrige

Hvad der mobbes med, er det anderledes; det der skiller sig ud, og afvigelserne angår ofte det ydre. Hvad det mere præcist handler om er meget varierende. Ankommer man som ny i klassen, synes der at være meget fokus rettet mod denne persons eventuelle afvigelser.

De *forskellige mobbepositioner* - dem der mobber, dem der bliver mobbet og dem der 'bare kigger på' – karakteriseres af eleverne forskelligt med hensyn til blandt andet selvværd og status i gruppen. Det handler om de stærke eller de populære, der mobber de mindre stærke eller de mindre populære – om kongen og dronningen, om ændringer i positionerne i klassen. 'Den nye i klassen' opleves som en meget udsat position i forhold til mobning; ikke blot er der meget fokus på denne person og eventuelle afvigelser, samtidig er den nyankomne i udgangspunktet i en ene-position og har derfor ikke vennerne til at bakke sig op.

Dem, der svarer, at de er indblandet i mobning på den ene eller anden facon – ved at mobbe, at blive mobbet eller at kigge på – kan *karakteriseres på forskellig vis*, men indgår man i en mobberolle, så er der større sandsynlighed for, at man også oplever at befinde sig i de øvrige mobberoller, og flere af de samme kendetegn ses også ved mere end én mobberolle. De tre indblandede roller synes at dele en mere negativ opfattelse af at gå i skole og af klassens sociale miljø og tolerance, og to af mobberollerne – nemlig dem, der svarer, at de mobber og dem, der svarer, at de bliver mobbet – synes at have mindre gode faglige færdigheder end de øvrige. Der tegner sig altså samlet set et billede af nogle elever, som ikke trives så godt i skolen.

Følgerne af mobning er mange og forskelligartede. Nogle få af eleverne omtaler konsekvenser for mobberen, men langt de fleste er inde på følger for mobbeofferet, og det handler om selvværd og det indre, man bliver indelukket, man bliver rigtig ked af det og får ondt i maven, det går ud over forholdet til skolen og til klassen, man føler sig ensom – og det er ikke noget, der hurtigt er overstået; det er følelser der varer ved.

Elevernes holdning til mobning er meget klar: Det er ikke okay. Men spørges der lidt mere differentieret, så falder andelen af modstandere alligevel noget. Mere end hver fjerde elev erklærer sig mere eller mindre enig i, at mobning er en *naturgiven tilstand* – og signalerer herved en manglende tro på forandring.

Mobning er alt andet end rart for de involverede, og derfor er det væsentligt, at de børn og unge, der er indblandet i mobning, har *nogen at betros sig til*. Venner og forældre er de absolut foretrukne personer at henvende sig til, men undersøgelsen viser også, at cirka en person i hver klasse (5 pct.) oplever, at de ikke har nogen at tale med.

Almindeligvis synes eleverne at have kendskab til *regler på skolen* mod mobning (71 pct. svarer bekræftende, 22 pct. ved ikke og 7 pct. svarer nej) og til regler i klassen om, hvordan man skal omgås hinanden (78 pct. svarer ja, 14 pct. ved ikke og 9 pct. nej). Eleverne er også blevet spurgt, om mobning er *et emne der tales om*. Knap en tredjedel svarer sjældent eller aldrig til dette spørgsmål, men i de klasser, hvor der foregår mobning, tales der også oftere om det.

Til spørgsmålet "ved du, hvad du skal gøre, når du oplever andre bliver mobbet" svarer 73 pct. ja, mens de resterende 27 pct. svarer nej, og hvis det angår én selv, så er andelen, der ikke ved, hvad de skal stille op, på 29 pct. En sammenligning viser, at jo mere der tales om mobning i klassen, des bedre rustet giver eleverne udtryk for at være i en mobbesituation. Også kendskab til regler på skolen og i klassen mod mobning hænger positivt sammen med, at eleverne giver udtryk for, at de ved, hvad de skal stille op i situationer med mobning.

Samlet set fremgår det af *elevernes forslag til, hvad man kan gøre for at stoppe mobning*, at alle har et ansvar for at agere mod mobning; man skal ikke bare acceptere mobning, hverken som offer eller tilskuer, men man skal sige fra – enten selv eller ved at kontakte en voksen. Og både samfundet overordnet set, skolerne, lærerne og forældrene rådes af eleverne til at være opmærksomme på mobning og gøre en indsats.

Introduktion til undersøgelsen

Denne rapport bygger på en spørgeskemaundersøgelse i Børnerådets Børne- og Ungepanel, som aktuelt udgøres af ca. 1100 elever i 6. klasse. Resultaterne fra denne undersøgelse er såvel suppleret som uddybet via interview med 7 elever fra 6. klasse på to forskellige skoler. Yderligere indgår der i rapporten uddrag fra stile, som Børnerådet har modtaget i forbindelse med Undervisningsministeriets og Skolestyrelsens kampagne 'Sammen mod mobning', som denne rapport også er en del af. I sammenligningsmæssigt øjemed inddrages der i denne rapport også resultater fra tidligere undersøgelser om mobning i Børnerådets Børne- og Ungepanel (Mobning 2004 – en undersøgelse i 7. klasse & Mobning og Konflikt 2006 – en undersøgelse i 9. klasse⁵). Se i øvrigt metodeappendiks.

Den kvalitative undersøgelse

Interview

- Skole 1 Fokusgruppeinterview med Sofie, Anne og Peter.⁶
Skole 2 Fokusgruppeinterview med Kasper, Jesper, Mette og Stine.

Stile: 103 stile fra 7 forskellige 6. klasser.

Baggrundsoplysninger fra den kvantitative undersøgelse

- Køn** En meget ligelig fordeling af køn; 51 pct. piger og 49 pct. drenge.
- Alder** Tre fjerdedele, og dermed størsteparten af respondenterne, er 12 år gamle, og de fleste af de øvrige er 13 år (23 pct.). Kun få af respondenterne er uden for denne aldersgruppe.
- Etnicitet** Vi har valgt at spørge til elevernes etniske baggrund via spørgsmål, der angår sprog, der tales i hjemmet⁷. 92 pct. svarer, at der tales dansk det meste af tiden i hjemmet, mens 9 pct. angiver et andet sprog.
- Familietype** De fleste, nemlig knap ni ud af ti – bor sammen med søskende⁸, 8 pct. har søskende, men bor ikke sammen med dem, og de resterende 5 pct. angiver, at de

---

⁵ Som nævnt i forordet foretog Børnerådet også en undersøgelse af mobning i 1999 blandt 5. klasser. 1999-undersøgelsen omhandler i ligeså høj grad drilleri som mobning, og adskiller sig dermed fra de senere undersøgelser foretaget i Børnerådets Børne- og ungepanel, hvilket er årsagen til at resultater fra 1999-undersøgelsen ikke inddrages i denne rapport på linje med undersøgelserne fra 2004 og 2006.

⁶ De interviewede elever optræder i rapporten med fiktive navne.

⁷ Der ligger flere overvejelser bag dette valg. Dels er det ikke muligt for børn i den aldersgruppe at svare på deres forældres fødeland og statsborgerskab, og dels vælges bl.a. dette spørgsmål som afgrænsning af etnisk baggrund i PISA Etnisk 2005.

⁸ 34 pct. bor sammen med ældre søskende, 35 pct. med yngre søskende og 18 pct. både og (ældre og yngre søskende).

ikke har nogen søskende. Mht. de voksne i hjemmet er det hyppigst forekommende, at eleven bor sammen med begge forældre, enten hele tiden (71 pct.) eller skiftevis hos hver (10 pct.). 10 pct. bor med den ene af forældrene, og denne er den eneste voksne i hjemmet, mens 8 pct. bor sammen med den ene forælder og dennes kæreste/ ægtefælle. De øvrige elever, som tilsammen udgør én pct., bor hos plejeforældre, på institution eller hos 'andre'.

Hvad er mobning

– når et fællesskab ikke er for alle

I et teoretisk perspektiv kan mobning defineres som *gruppens systematiske forfølgelse eller udelukkelse af en enkelt person på et sted, hvor denne person er tvunget til at opholde sig* (Rabøl Hansen (2005):16). Mobning er altså et gruppefænomen forstået ved, at det er en gruppe, der udøver handlingen over for et enkeltstående individ, som herved bliver ekskluderet fra gruppen. Dette kendetegn ved mobning genfindes i interviewene og stilene fra 6. klasseeleverne. Spurgt til hvad mobning er for en størrelse, svarer Sofie: *'For mig er mobning, når man rotter sig sammen mod en'*. Som det fremgår af definitionen, er der ved mobning ikke tale om enkeltstående episoder, men kontinuerlige handlinger. Også dette kendetegn ved mobning synes kendt af eleverne, fx siger Mette: *'Er mobning ikke sådan noget med, at nogle bliver holdt ude eller drillet tit. Og det gentager sig'*. Yderligere fremgår det af ovenstående definition af mobning, at handlingerne foregår i rum, som mobbeofferet ikke bare uden videre kan forlade, fx skolen. Som Peter fortæller os i et interview: *Jeg synes, at det er meget i skolen. Det er det, man hører mest om. Nede i sådan nogle lukkede gange og lignende hvor der ikke er nogen lærere. At mobning kan angå forfølgelse såvel som udelukkelse er heller ikke en ukendt sag for eleverne. Sagt med deres ord: Mobning er, når et fællesskab ikke er for alle – Når nogen holdes udenfor. Måske hvis man bliver slået, sladret om eller gjort nar af, eller kaldt øgenavne (dreng, 6. klasse). Generelt set synes eleverne at have et godt begreb om, hvad mobning er for en størrelse. Erfaringer fra andre undersøgelser viser også, at elever i den aldersgruppe har en god forståelse af mobning som begreb (Andersen & Kjærulff 2003).*

Set i et rettighedsmæssigt perspektiv er der flere artikler i Børnekonventionen⁹ – en konvention der er af stor betydning for Børnerådets arbejde – som omhandler beskyttelse af børn i situationer nært knyttet til mobning; alle børn har ret til beskyttelse mod ulovlige angreb på sin ære eller omdømme (artikel 16), mod alle former for fysisk og psykisk vold (artikel 19), og yderligere skal disciplinen i skolen administreres på en måde, der tilgodeser barnets værdighed som menneske (artikel 28).

At drille eller at mobbe

At mobbe er ikke det samme som at drille. Mobning adskiller sig fra drillerier ved, at drillerier kan forekomme mere sporadisk, mens mobning netop er karakteriseret ved at ske systematisk. Drillerier sker heller ikke med eksklusion fra fællesskabet for øje, men kan derimod signalere inklusion og foregå i en mere kærlig tone (Rabøl Hansen 2005). Ved drilleri er der altså ikke tale om en asymmetrisk magtrelation, som er tilfældet ved mobning. Denne forskel på drilleri og mobning er også kendt hos de elever, som vi har interviewet eller fået stile fra:

---

⁹ FN's Konvention om Barnets Rettigheder

Jeg synes også at mange misbruger ordet mobning. Fx mente en fra min gamle klasse, at hun var blevet mobbet, selvom hun bare var blevet drillet lidt (pige, 6. klasse).

Interviewer: *Hvad er forskellen på at drille og mobbe?*

Jesper: *Drille det er kun et par gange.*

Mette: *Man kan drille på en sød måde, og det kan være for sjov. Man kan høre på stemmerne, at det er for sjov, og bagefter siger man 'det var bare for sjov'. Men mobning er meget sådan negativ, og det er ikke skægt.*

Drilleri foregår mellem venner, og meningen er oftest positiv (...) Signalet er: "vi driller dig, fordi vi hører sammen og har det godt sammen" (...) Mobning har det modsatte signal: "vi mobber dig, fordi vi ikke vil være sammen med dig" meningen er negativ. Nogen gange kan grænserne mellem drilleri og mobning være utydelige. Det kan godt være, at den tykke dreng griner af vittighederne om "tyk-sakken", men i virkeligheden oplever det som mobning (pige, 6. klasse).

Sondringen mellem drilleri og mobning synes kendt blandt eleverne, men nogle gange kan der være tale om en gråzone, fortæller de; når der er forskel på hensigten med handlingen og forståelsen heraf.

Ved man, om man mobber?

I nogle definitioner af mobning karakteriseres mobning ved at være handlinger, hvis konsekvens i form af krænkelse eller ubehag for offeret er tilsigtet (se fx Farrington 1993 eller Olweus 1994). Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at der ikke eksisterer en entydig opfattelse blandt eleverne om, hvorvidt mobningen er tilsigtet eller ej. Vi har spurgt eleverne 'tror du, at man altid ved, om man mobber andre', og til dette svarer mindre end hver femte (19 pct.) ja, mens størsteparten (53 pct.) svarer nej, og de resterende 28 pct. svarer ved ikke. Også i interviewene og stilene forekommer denne tvetydighed:

Kasper: *Det er bevidst dem, der gør det, de gør det med vilje, hvorimod drille kan godt være, uden man mener noget med det.*

Interviewer: *Kan man godt komme til at mobbe, uden man selv er klar over det?*

Kasper: *Nej. Eller det kan man måske godt, men så er det ikke rigtig at mobbe.*

Stine: *Det kan man på en måde godt. Hvis man nu siger noget for sjov, men de andre opfatter det som noget andet og bliver meget kede af det.[...]*

Jesper: *Nogle gange glemmer folk også at sige, at det er for sjov, eller lige at smile, så man ved det. Og hvis man gør det tit, så bliver det jo til mobning, bare ikke bevidst, fordi de glemmer at sige at det er for sjov, så man tror, at det er med vilje, ...*

Fx var der også nogle gange nogle der ikke vidste at de mobbede andre. De havde måske bare kaldt dem noget de syntes lød sødt, som et kælenavn, og så den anden troede det var et øgenavn. Man ved jo aldrig om fx når man kalder nogen noget, om de kan lide det. Derfor kan det også være en god idé at snakke om det, sådan hvad man gerne vil kaldes, og hvad man ikke vil kaldes (pige, 6. klasse).

Jeg har prøvet selv at mobbe, hvor jeg bare ikke rigtigt vidste, det var mobning det var mere for sjov drilleri og personen sagde aldrig noget til det. Men jeg fandt ud af at personen ikke kunne lide det, og at personen blev ked af det. Det var selvfølgelig dumt og jeg gjorde det ikke mere (dreng, 6. klasse).

Eleverne fortæller os her, at der kan ske misforståelser hinanden imellem, så det er væsentligt at tydeliggøre, at det handler om 'for sjov drillerier' via smil, bemærkninger eller ved at tale om det.

Mobning - hvor og hvornår

Som det fremgik af den teoretiske definition af mobning, så forekommer mobning et sted, som personen ikke bare uden videre kan forlade. Hermed menes, at mobning typisk vil foregå i sociale sammenhænge, som personen ikke bare sådan kan fravælge, fx skolen (Rabøl Hansen 2005).

Frikvartererne – ikke en pause fra mobning

At mobning i vid udstrækning flourer i skolen er også et billede, der fremkommer i denne undersøgelse. I spørgeskemaundersøgelsen er eleverne blevet spurgt til, hvornår mobningen for det meste foregår.

TABEL 1. *Hvornår foregår mobningen for det meste?*

I frikvartererne	58 %
Ved ikke	31 %
Efter skoletid	8 %
I timerne	2 %
Før skoletid	1 %

Som det fremgår af elevernes svar, er den typiske mobbetid en del af skoletiden, nemlig frikvartererne. At pausen fra timerne ikke er pause fra mobning er et resultatet, der også ses i Børnerådets tidligere undersøgelse om mobning i 7. klasse fra 2004. Den tidligere undersøgelse viste, at meget mobning også foregår i timerne. Denne forskel skal ses i en kontekst af, at eleverne i den tidligere undersøgelse havde mulighed for at vælge mere end én svarkategori, samt at spørgsmålet var anderledes formuleret i den tidligere undersøgelse.¹⁰ At frikvartererne i denne undersøgelse skiller sig markant ud fra de øvrige kategorier viser, at eleverne har en opfattelse af frikvartererne som det typiske tidsrum for mobning, men man skal være opmærksom på, at eleverne svarer på, hvornår mobning *for det meste* foregår, dvs. at de ikke

¹⁰ I undersøgelsen i 2004 var spørgsmålet 'Hvornår bliver du mobbet?'. Spørgsmålet angår altså ikke det typiske tidsrum for mobning, ligesom spørgsmålet kun er henvendt til mobbeofrenes oplevelse, mens der i denne undersøgelse spørges til alle elevernes oplevelse. Vælges de elever, der aktuelt set mobbes i denne undersøgelse, bliver svarfordelingen: 66 pct. frikvartererne, 18 pct. ved ikke, 9 pct. efter skoletid, 4 pct. i timerne og 3 pct. før skoletid.

svarer på, hvorvidt det også foregår i andre tidsrum, fx i timerne (jf. undersøgelsen fra 2004). Samtidig viser besvarelsene en andel 'ved ikke'-svar, der springer i øjnene, hvilket indikerer, at der blandt eleverne hersker en stor usikkerhed omkring svaret til dette spørgsmål; med resultaterne fra undersøgelsen i 2004 in mente, er det muligvis valget mellem frikvartererne og timerne, der har været svært for eleverne, hvorfor de i stedet har valgt 'ved ikke'-kategorien. I interviewene fortæller eleverne også, at meget mobning foregår i frikvartererne, men Kasper giver her et eksempel på, hvordan mobning kan foregå i timerne:

Kasper: *Det kan også godt ske i timerne, hvis de andre ikke vil være sammen med én eller sender blikke.*

Interviewer: *Kan man godt vælge, hvem man vil og ikke vil arbejde sammen med?*

Kasper: *Nej, men man kan udtrykke, at man ikke har lyst til det jo.*

Vi har også spurgt eleverne til den typiske lokalitet for mobning, og her ses det, at skolegården og klasseværelset er de steder, hvor mobning hyppigst foregår. At skolegården og klasseværelset er de typiske mobbersteder, ses også i Børnerådets tidligere mobbeundersøgelse fra 2004.

TABEL 2. *Hvor foregår mobningen for det meste?*

Ved ikke	33 %
I skolegården	28 %
I klasseværelset	19 %
På gangen	9 %
Andre steder	9 %
På vej fra skole	1 %
På toiletterne	1 %
I kantinen	0,4 %
På vej til skole	0,3 %

Eftersom eleverne samtidig har svaret, at frikvartererne er det typiske tidsrum for mobning, så må man udlede herfra, at når knap hver femte svarer klasseværelset som det typiske mobbested, så er der i mange tilfælde tale om ophold i klasseværelset i frikvartererne og ikke timerne.

Digital mobning – tiden med mobning udvides

Meget kommunikation og social interaktion foregår i dag i en digital sfære, nærmere betegnet via mobilen og Internettet. Ikke mindst blandt børn og unge er brugen af digitale medier udbredt i en udstrækning, der gør, at man her kan tale om et sted, man er 'tvunget' til at opholde sig (et kendetegn ved mobning jf. definitionen). Vi har derfor også spurgt eleverne til mobning i disse rum, og svarene viser, at mobningen også har fundet vej dertil.

TABEL 3. *På hvilken måde er du blevet mobbet?*

	Pct. af alle	Pct. af de elever der er blevet mobbet ¹¹
Gennem sms'er	8,0 %	16,2 %
Gennem mms'er	1,2 %	1,2 %
Via opkald på mobil	3,2 %	6,9 %
Gennem chat-sider	4,7 %	10,5 %
Via mail	1,5 %	2,4 %

Om end resultaterne viser, at den digitale mobning ikke foregår i et meget stort omfang, så er der alligevel heller ikke tale om usædvanligheder. Andelen af mobning i de digitale rum ligger meget på linje med Børnerådets tidligere undersøgelse fra 2006.¹²

Mobning via sms'er og chat-sider foregår oftere blandt piger end drenge: 12 pct. af alle pigerne har oplevet mobning via sms, mens det gælder for 4 pct. af drengene, og på chat-sider er det 7 pct. af pigerne, der har oplevet mobning, mens andelen af drenge er 3 pct.¹³

En undersøgelse fra 2004 om mobilmobning finder, at hele 53 pct. af eleverne i 6. til 10. klasse har oplevet at modtage en ubehagelig besked eller opringning, og hvor indholdet går på personen selv eller dennes venner (Frederiksen 2004 omtalt i Jespersen & Behrens Sivertsen (2005)). Dette er jo en langt højere andel end i denne undersøgelse, hvilket dels kan forklares ved, at der hovedsageligt er tale om ældre elever i Frederiksens undersøgelse, og dels at der spørges til enkeltstående hændelser, mens der i denne undersøgelse er spurgt til mobning. En undersøgelse fra Ålborg Universitetscenter 2005 finder, at andelen, der har været udsat for sms-mobning, ligger på to til tre procent (Rabøl Hansen 2005). Alt i alt synes billedet af digital-mobningens omfang at variere noget – dog også afhængigt af, hvad der mere præcist undersøges og i hvilken aldersgruppe.

På trods af at det i den kvantitative undersøgelse ses, at det ikke er så almindeligt at opleve mobning i digitale rum, så synes eleverne meget bevidste om, at der forekommer mobning disse steder. I interviewene såvel som i stilene dukker digital mobning op som emne på elevernes eget initiativ, dvs. uden at eleverne direkte er blevet spurgt til det. De interviewede elever fortæller om hårde beskeder og trusler over mobilen, og om venner der får nye profiler på chatsider, fordi de gamle profiler er 'fuldstændig smadrede':

¹¹ Dem der har svaret ja til, at de er blevet mobbet på et tidspunkt i deres liv eller inden for de seneste par måneder.

¹² Resultater fra undersøgelsen Mobning og Konflikt 2006 – en undersøgelse i 9. klasse: Pct. af dem som er blevet mobbet: Gennem sms'er 12,8 pct., gennem mms'er 1,8 pct., via opkald på mobil 8,7 pct., gennem chat-sider 9,1 pct. og via mail 2,6 pct.

¹³ Udvælges de elever, der er blevet mobbet, så ses den kønsmæssige fordeling at være: Sms: 24,0 pct. af pigerne og 7,1 pct. af drengene & på chatsider: 15,4 pct. af pigerne og 5,1 pct. af drengene Ved de øvrige typer af digital mobning ses ingen signifikante forskelle med hensyn til køn.

Sofie: *Der er også nogle, der mobber over Arto og mobilen og sådan noget.*

Interviewer: *Hvordan gør man det?*

Sofie: *Man skriver fx din fede so. Man skriver i hinandens gæstebøger, og hvis man så kender personen bag brugernavnet, så kan man gøre det.*

Peter: *Der er også dem, altså hvor de får fat i ens kodeord, og så går de ind i profilen og skriver alt muligt om personen, altså alle mulige grimme ting om personen, der ejer profilen.*

I de stile om mobning, som vi har modtaget, nævnes mobilen og Internettet også i mange tilfælde som et medie for mobning. Her fortælles fx om, hvordan man kan udelukke folk fra samtalen, når man chatter på Internettet ved at 'give dem et kryds': *'Man kan sagtens få sine venner med til at følge efter andre og drille dem, og hvis der er nogen, man ikke kan lide, kan man bare sætte et kryds på dem, så kan de ikke sige noget til en'...* Andre eksempler fra eleverne stile er:

Mange der mobber over mobiltelefoner (pige, 6. klasse).

Så kan man også mobbe udenfor skoletid. Man kan mobbe via mobil, internet, msn og arto (dreng, 6. klasse).

Når du er fra 6-10 år begynder mobberiet i skolen og slutter i skolen. men når du er fra 11 til omkring 18 år er det i fritiden over sms, msn og arto det foregår (pige, 6. klasse).

Mobning med sms'er gør det derfor umuligt for ofrene at få fred. [...] ...det er meget let at skrive en ubehagelig besked, når man ikke behøves at se den, man skriver til, i dine øjne (pige, 6. klasse).

Som det bemærkes i det sidstnævnte citat ovenfor, så indeholder mobning via mobilen en letthed i form af, at mobberen undgår det ubehag, som kan opstå i en mobbesituation ved, at mobberen direkte bliver konfronteret med mobbeofferets reaktion. En anden interessant observation i samme citat er, at sms-mobning gør det *'umuligt for ofrene at få fred'*. Mobbezonen udvides altså med mobilen til også at foregå inden for hjemmets fire vægge og uden fysisk nærvær af gruppen; teknologien er her med til at ophæve kravet om tilstedeværelse i fysisk rum og tid, og det vil samtidig sige, at tiden med fred for mobning indskrænkes voldsomt.

Mobningens hyppighed

For at få viden om, hvor ofte mobning foregår i 6. klasse, har vi i spørgeskemaundersøgelsen spurgt til hyppigheden af mobning både på klasseniveau og på individniveau, og sidstnævnte i de forskellige mobberoller; dem der bliver mobbet, dem der mobber og dem der kigger på mobningen.

Mobning i klassen

Vi har spurgt eleverne til deres oplevelse af hyppigheden af mobning i klassen.

TABEL 4. *Hvor tit er der nogen, der bliver mobbet i din klasse?*

Hver dag	3 %
Et par gange om ugen	14 %
Et par gange om måneden	25 %
Næsten aldrig	57 %

Elevernes besvarelser viser, at lidt mindre end halvdelen af eleverne har en opfattelse af, at mobning jævnligt foregår i deres klasser. I de stile, vi har modtaget, er der også mange, der beretter om, at mobning er et udbredt fænomen i deres klasser, dog er det ikke alle, der deler denne oplevelse, fx skriver en pige fra 6. klasse: *Der er ikke meget mobning i vores klasse, så det er jo godt – men jeg kunne godt tænke mig, at der var noget mere ytringsfrihed...*

Dem der bliver mobbet

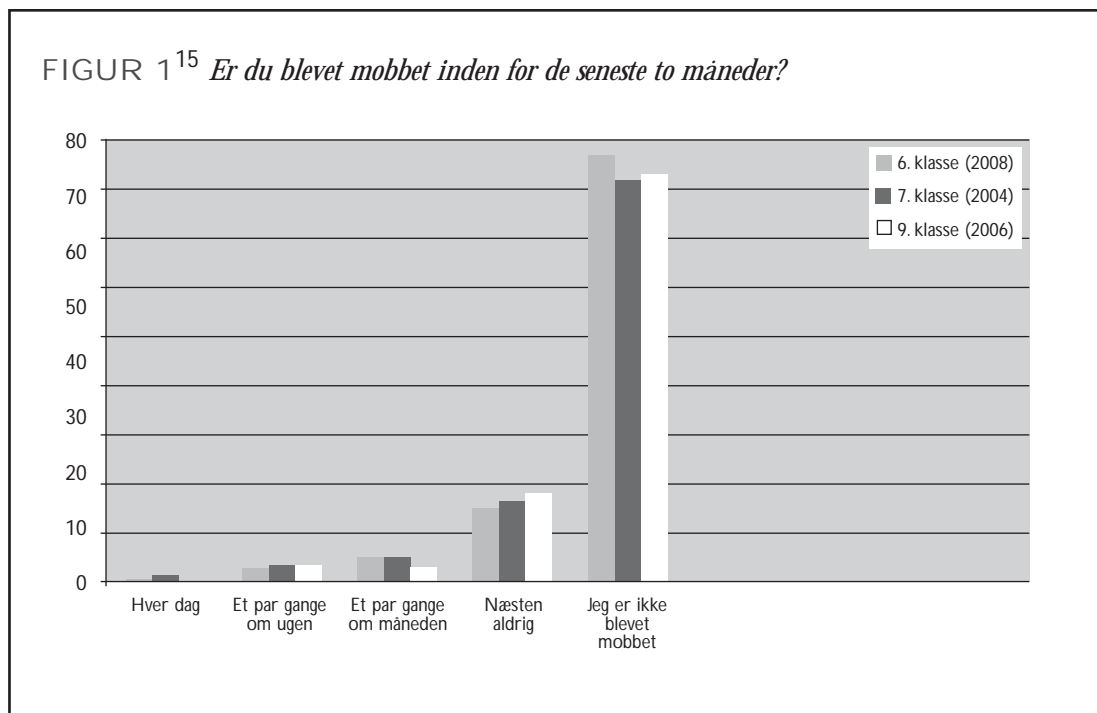
I spørgeskemaundersøgelsen har vi spurgt eleverne til deres oplevelse af at have været udsat for mobning i løbet af deres liv såvel som mere aktuelt set.

Til spørgsmålet 'Er du på noget tidspunkt i dit liv blevet mobbet' svarer en tredjedel (32 %) ja, mens godt halvdelen (51 pct.) svarer nej, og de resterende svarer ved ikke (17 pct.).¹⁴ At spørge børn til en periode, der strækker sig over hele deres liv, er svært overskueligt, og derfor kan svarene også tænkes at være behæftet med en vis usikkerhed.

For at få et mere præcist og validt billede, har vi også spurgt eleverne til den mere aktuelle mobning. Godt tre fjerdedele (76 pct.) svarer, at de ikke er blevet mobbet inden for de seneste to måneder. Omvendt set betyder det, at en fjerdedel af eleverne i undersøgelsen oplever at have været udsat for mobning inden for de seneste par måneder. Af denne sidstnævnte gruppe svarer størstedelen (i alt 15 pct.) 'næsten aldrig', men 5 pct. svarer et par gange om måneden, 3 pct. et par gange om ugen og mindre end 1 pct. oplever at blive udsat for mobning hver dag. Hver fjerde elev har altså oplevet at være udsat for mobning inden for de sene-

¹⁴ Sammenlignet med de tidligere undersøgelser om mobning, der er foretaget i Børnerådets Børne- og Ungepanel, ses der ved dette spørgsmål ikke et systematisk mønster eller udvikling. I den tidligere undersøgelse foretaget blandt 7. klasseelever i 2004 svarer 38 pct. ja, 38 pct. nej og 24 pct. ved ikke, mens resultaterne undersøgelsen blandt 9. klasseelever i 2006 er 34 pct. ja, 50 pct. nej og 16 pct. ved ikke. Sammenligningsmæssigt viser resultaterne fra 7. klasseundersøgelsen en afvigende fordeling. Man kunne måske ellers forestille sig, at andelen, der havde været udsat for mobning, ville stige stødt i takt med aldersstigningen. Specielt kan det vække undring, at en mindre andel i 9. klasse svarer, at de har været udsat for mobning end i 7. klasse, da disse to undersøgelser er foretaget i det samme panel, altså blandt den samme gruppe elever blot to år senere. Der kan være flere forklaringer til dette. For det første angår spørgsmålet perioden 'noget tidspunkt i dit liv', hvilket er en svært overskuelig horisont for børn i den aldersgruppe – for at få valide svar anbefales det, at man ikke spørger børn til episoder, der ligger længere end tre måneder tilbage i tiden (se fx Andersen og Kjærulff 2003). For det andet kan der være sket en til- og fraflytning af elever i panelet i den mellemliggende periode, som har ændret elevsammensætningen.

ste par måneder, en ud af 11, dvs. et par stykker i hver klasse, har oplevet mindst et par gange om måneden og en ud af 25, ca. en i hver klasse, oplever mobningen ugentligt. I en undersøgelse foretaget af den svenske børneombudsmand ses en tilsvarende andel på 4 pct. af 4.-6.-klasseelever, som oplever at blive mobbet ugentligt (Barnombudsmannen rapporterar BR2007:04).

Sammenligningsmæssigt ligger svarfordelingen fra denne undersøgelse og fra de tidligere panelundersøgelser om mobning i henholdsvis 7. og 9. klasse meget på linje med hinanden. Den største andel af 'jeg er ikke blevet mobbet' ses i denne undersøgelse, men statistisk set er der ikke signifikant forskel på de tre andele af 'jeg er ikke blevet mobbet' fra de tre undersøgelser.

HBSC¹⁶-undersøgelserne, som er internationale skolebørnsundersøgelser foretaget blandt 11-, 13- og 15-årige skoleelever, viser et fald i mobning i perioden 1998 og frem til 2006 (Rasmussen & Due 2007). Andelen, der oplever at være udsat for mobning mindst et par gange månedligt, er i 1998 på 25 pct., i 2002 på 11 pct. og i 2006 på 8 pct. Man skal her være opmærksom på, at perioden, der spørges til, ændres fra i 1998 at angå det seneste år, til fra 2002 at angå de seneste par måneder. Det gør naturligvis en forskel, at perioden, der spørges til, ikke er sammenlignelig, men trods dette er det en bemærkelsesværdig lavere andel i 2002, og i 2006 ses altså igen et fald i denne gruppe af mobbeofre.

¹⁵ 7. klasse: Hver dag 2 pct., et par gange om ugen 4 pct., et par gange om måneden 5 pct., næsten aldrig 17 pct. og jeg er ikke blevet mobbet 72 pct.

9. klasse: Hver dag 2 pct., et par gange om ugen 4 pct., et par gange om måneden 3 pct., næsten aldrig 18 pct. og jeg er ikke blevet mobbet 74 pct.

¹⁶ Health Behaviour in School-aged Children (se også www.hbsc.dk)

I denne undersøgelse er andelen, der mobbes mindst to gange månedligt, 9 pct., eller helt præcist 8,6 pct., og ligger dermed på samme leje som resultatet fra HBSC-undersøgelsen 2006 (8 pct.). Det kan bemærkes, at andelen, der har oplevet mobning i HBSC-undersøgelserne, varierer mellem aldersgrupperne; den højeste andel ses for de 11-årige og den laveste ved de 15-årige. Andelen af de 13-årige (som er nærmest den typiske alder for respondenterne i denne undersøgelse), der oplever at være udsat for mobning mindst to gange månedligt, er i HBSC-undersøgelsen 9 pct. (Rasmussen & Due 2007).

For de børn, der mobbes ugentligt, ses udviklingen i HBSC-undersøgelserne at være en andel på 8 pct. i 1998, status quo i 2002, og i 2006 ses en reduktion til 5 pct. Denne undersøgelse viser, at 4 pct. (helt præcist 3,7 pct.) svarer, at de mobbes ugentligt, og adskiller sig dermed ikke fra resultatet fra HBSC-undersøgelsen 2006.

Der viser sig således ikke en yderligere mærkbar reduktion i andelen der udsættes for mobning i denne undersøgelse sammenlignet med resultaterne fra HBSC-undersøgelsen 2006, men omvendt set, synes det lavere niveau at holde. Selv om niveauet er lavere end tidligere, hvilket i høj grad kan tilskrives indsatsen mod mobning (se også HBSC), så ses det, at der fortsat resterer en udsat gruppe; næsten hver tiende oplever at være udsat for mobning op til flere gange månedligt.

Dem der mobber

I kortlægningen af mobning og dens hyppighed indgår ikke blot andelen af mobbeofre, men også dem der mobber. Derfor har vi i denne spørgeskemaundersøgelse også spurgt eleverne, om de har mobbet andre. Spørgsmålene er formuleret på samme vis som spørgsmålene vedrørende mobbeofre, det vil sige, at der både er spurgt til, om eleverne har mobbet andre i løbet af deres liv og i løbet af de seneste to måneder.

Som nævnt ovenfor kan tallene, der angår spørgsmålet, om eleven på noget tidspunkt i sit liv har mobbet andre, tænkes at være behæftet med en vis usikkerhed, der skyldes, at perioden, der spørges til, er for uoverskuelig. Når dette er sagt, så fremgår det dog fortsat af besvarelsenerne, at andelen af mobbere er lavest i 6. klasse og størst i 9. klasse, se tabel 5.

TABEL 5. *Har du på noget tidspunkt i dit liv mobbet andre?*

	Ja	Nej	Ved ikke
6. klasse (2008)	20 %	52 %	28 %
7. klasse (2004)	30 %	38 %	32 %
9. klasse (2006)	42 %	34 %	24 %

Andelen, der har gjort sig erfaringer med at mobbe, synes således at stige i takt med, at elevernes alder stiger. At andelen af mobbere er lavest i 6. klasse og højst i 9. klasse er også et billede, der tegner sig for den aktuelle mobning, se tabel 6.

TABEL 6. *I de sidste par måneder, hvor ofte har du så mobbet andre?*

	Hver dag	Et par gange om ugen	Et par gange om måneden	Næsten aldrig	Jeg har ikke mobbet andre
6. klasse (2008)	0,2 %	2 %	3 %	19 %	76 %
7. klasse (2004)	2 %	3 %	6 %	24 %	65 %
9. klasse (2006)	4 %	4 %	9 %	27 %	56 %

Til forskel fra resultaterne for de aktuelle mobbeofre fra de tre panelundersøgelser (som ikke viste nogen udvikling), ses der en forskel i andele af aktuelle mobbere. Sammenligningen af besvarelserne fra de tre panelundersøgelser om mobning indikerer, at mobning ikke blot udøves af flere, jo ældre de bliver, men også hyppigere, se tabel 6. Et lignende resultat (at der er flere der mobber blandt de ældre elever) ses i en undersøgelse foretaget af Statens Folkesundhedsinstitut i Sverige (Barnombudsmanden rapporterer BR2004:06). Det hører med til billedet, at 6. klasseeleverne kan tænkes at være mere usikre omkring egen mobberolle end de ældre elever,¹⁷ hvilket kan betyde, at de er mindre tilbøjelige til at svare, at de mobber andre.

Sammenhæng mellem mobbere og mobbeofre

Som det er fremgået af de forrige afsnit, er andelen, der ikke har mobbet andre i løbet af de seneste par måneder i denne undersøgelse, tre fjerdedele, og dermed tilsvarende den andel, der ikke er blevet mobbet i løbet af de seneste par måneder. Omvendt set, er der altså en fjerdedel af eleverne i 6. klasse, der svarer, at de bliver mobbet, og ligeledes en fjerdedel som svarer, at de mobber andre. Ved en sammenligning af mobbeofrene og mobberne fremgår det, at der er sammenhæng mellem disse grupper; jo mere man bliver mobbet, des større er sandsynligheden for, at man også selv mobber andre (Eller omvendt – kausaliteten, dvs. den nærmere årsagssammenhæng og hvad der kommer først tidsmæssigt, er ikke kendt), jf. tabel 7. Eksempelvis er det 23 pct. af dem, der svarer, at de mobber andre hyppigt (et par gange om ugen), som selv oplever at blive mobbet et par gange om måneden, mens den tilsvarende andel er 3 pct. for de elever, der har svaret, at de ikke har mobbet andre i løbet af de seneste par måneder. At der er sammenhæng mellem at mobbe andre og at blive mobbet, er også et resultat, der ses i Børnerådets undersøgelser om mobning fra 2004 og 2006.

¹⁷ Fx er der i denne undersøgelse 28 pct., der svarer 'ved ikke' til spørgsmålet, om man altid ved, om man mobber, mens den tilsvarende andel i 9. klasseundersøgelsen er 14 pct.

TABEL 7. *Sammenhæng mellem dem der bliver mobbet og dem der mobber.*

I løbet af de seneste to mdr. ofte er du blevet mobbet i skolen?	I løbet af de seneste to mdr. hvor ofte har du selv været med til at mobbe andre?				
	Hver dag	Et par gange om ugen	Et par gange om måneden	Næsten aldrig	Aldrig
Hver dag	0 %	0	0 %	0 %	0,8 %
Et par gange om ugen	0 %	0 %	5,6 %	6,3 %	2,4 %
Et par gange om måneden	0 %	23,1 %	16,7 %	7,8 %	3,2 %
Næsten aldrig	100 %	15,4 %	27,8 %	33,6 %	9,9 %
Aldrig	0 %	61,5 %	50 %	52,3 %	83,7 %
I alt	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

χ^2 -værdi: 0,550 og $p = 0,000$

Koblingen mellem selv at blive mobbet og samtidig mobbe andre synes kendt af eleverne i 6. klasse. Hvilke forklaringer der er på denne sammenhæng, og også hvilke spørgsmål det fremkalder, ses her i elevernes perspektiv:

Jeg hader at blive mobbet, men de fleste der mobber er selv blevet mobbet. Det er derfor de mobber, for at gøre gengæld (pige, 6. klasse).

Personen der bliver mobbet begynder tit selv at mobbe og jeg tror at det er fordi personen tror det er sejt at mobbe når alle andre gør det og så kører den onde cirkel bare rundt indtil at der kommer en og stopper den der mobber men det sker sjældent (dreng, 6. klasse).

Jeg tror faktisk dem som mobber er blevet mobbet før. Der er bare en ting der er underligt hvis de ikke selv kunne lide at blive mobbet hvorfor mobber de så selv? (dreng, 6. klasse).

Det umiddelbare indtryk blandt eleverne af sammenhængen mellem mobbeofre og mobbere synes altså at være, at det er oplevelsen af at blive mobbet, der fører til, at man selv begynder at mobbe. Det skal bemærkes, at denne sammenhæng, som ovenfor nævnt, ikke kendes nærmere, og der altså er tale om elevernes umiddelbare indskydelser.

Den undren, der gives udtryk for i det sidstnævnte citat, er meget forståelig – hvorfor gør de egentlig det? Dem, der mobber, er ikke en homogen gruppe, men kan opdeles i to typer, som karakteriseres på forskellig vis.

To slags mobbere

I bogen 'Grundbog mod mobning' omtaler Helle Rabøl Hansen to slags mobbere: det stærke barn, som mobber uden empati, og det svage barn, der mobber i kompensationsøjemed (Rabøl Hansen 2005). Disse to forskellige typer af mobbere er undersøgt af Bjørn Holstein, som finder følgende karakteristika ved de to typer af mobbere:

- Mobbetype A (mobber andre, men bliver ikke selv mobbet): Generelt glade for deres liv, klarer sig godt i skolen og har forældre, der engagerer sig i deres liv.
- Mobbetype B (mobber andre og bliver selv mobbet): Er ofte kede af det, føler sig ensomme, føler sig presset af skolearbejde og oplever ikke, at forældre og lærere interesserer sig for dem.

På tilsvarende vis har vi opdelt de elever, der har svaret, at de har mobbet andre inden for de seneste par måneder, i de to typer af mobbere (dem der samtidig selv bliver mobbet (mobbetype B) og dem der ikke gør (mobbetype A)) og har undersøgt de to mobbetyper ud fra lignende karakteristika fra Holsteins undersøgelse. De mest tilsvarende parametre tilgængelige i denne undersøgelse er: hyppigheden af tid sammen med venner, egen vurdering af faglige færdigheder i skolen, hyppigheden af at være glad for at gå i skole og hvor ofte udsagnet 'mine klassekammerater kan lide mig som jeg er' passer.

- Mobbetype A (mobber andre, men bliver ikke selv mobbet): Ofte sammen med venner og ikke så glad for skolen som de øvrige (men i større udstrækning end mobbetype B)
- Mobbetype B (mobber andre og bliver selv mobbet): Vurderer sig selv mindre fagligt stærke, er ikke så ofte glad for at gå i skole, og mener at udsagnet 'mine klassekammerater kan lide mig, som jeg er' passer mere sjældent end de øvrige elever.

Bortset fra at mobbetype A ikke er så glad for skolen (men dog i højere grad end mobbetype B), synes billedet at ligne det fra Holsteins undersøgelse, idet der her findes sammenhænge til lignende karakteristika ved de to mobbetyper i denne undersøgelse (For en karakteristik af dem der mobber samlet set, se afsnittet Karakteristik af dem der bliver mobbet, dem der mobber og dem der 'bare kigger på').

De to forskellige karakteristika ved dem der mobber – mangel på empati og compensation – viser sig også i elevernes opfattelser. Nogle enkelte af eleverne nævner manglende empati hos mobberen, men de typiske tanker om mobberne går på, at der er tale om en overlevelsesstrategi:

Jeg forstår ikke rigtig folk synes det er sjovt at mobbe. De mangler empati (pige, 6. klasse).

Nogle grund til at de mobber, kan måske være at de selv er blevet mobbet, eller ikke har det godt der hjemme. Men det er ikke ensbetydende med, at de må mobbe og lade det gå ud over andre. Nogle er også onde nok til at mobbe, uden de har en grund til det (pige, 6. klasse).

Jeg synes at mobberen er en ond person, har ingen respekt for andre og er ligeglad med andres følelser. Eller f.eks. at mobberen har problemer der hjemme med at hans/ hendes forældre skændes eller de næsten ikke har tid til ham/ hende. Det kan godt være at forældrene ikke har opdraget ham/ hende godt (dreng, 6. klasse).

Interviewer: *Hvem er det, der mobber?*

Peter: *Det er børn, der ikke har det godt.*

Sofie: *Ja, de får ikke opmærksomhed derhjemme. Altså, det kan godt være at de får, men det er ikke nok, de får.*

Peter: *De går og har sådan en falsk facade her oppe på skolen, hvor de prøver at bestemme det hele, fordi derhjemme der får de bare skældud og sådan noget. Men jeg tror, altså sådan nogle mobbere, ik', man skal bare snakke med dem, fordi inde bag deres hårde facade, der er de jo bare sådan nogle, der ikke får nok opmærksomhed eller har det dårligt med deres forældre.*

Mette: *Det kan godt være, at dem der mobber, har det svært derhjemme eller har nogle problemer selv eller med sig selv, er meget usikre på sig selv, og så for at udtrykke at de er stærke nok, så kan de finde på at mobbe. For at få respekt. Så de andre ikke ser, at man er svag.*

Jeg tror, at dem der mobber, gør det fordi de vil have opmærksomhed. Derfor siger de en masse grimme ting til andre for at vise, at det ikke er dem, der er de svage, og ligesom prøver at holde sig i spidsen på den måde (pige, 6. klasse).

...nu har jeg fundet ud af at de fleste der mobber gør det fordi de selv har problemer der hjemme eller i skolen (pige, 6. klasse).

Dem der kigger på

Ved siden af dem, der mobber, og dem, der bliver mobbet, eksisterer der en tredje position i en mobbesituation, nemlig tilskuerne. Vi har derfor i spørgeskemaundersøgelsen spurgt eleverne til denne tilskuerrolle.

TABEL 8. *I de sidste to måneder, hvor ofte har du selv været i situationer, hvor du 'bare har set på' at andre blev mobbet?*

Hver dag	2 %
Et par gange om ugen	7 %
Et par gange om måneden	11 %
Næsten aldrig	32 %
Jeg har ikke set på, at andre blev mobbet	48 %

I litteraturen om mobning påpeges, at der i en mobbesituation vil være flest, der indtager denne tilskuerrolle (se fx Rabøl Hansen 2005). Dette billede ses også i en sammenligning af hyppigheden af at befinde sig i en af de tre mobberoller, henholdsvis mobber, mobbeoffer og tilskuer, i de seneste to måneder, se tabel 9.

TABEL 9. *Andele der i de seneste to måneder selv har mobbet andre, er blevet mobbet eller har set på at andre blev mobbet*

	Har selv mobbet andre	Er blevet mobbet	Har set på at andre blev mobbet
Hver dag	0,2 %	0,6 %	2 %
Et par gange om ugen	2 %	3 %	7 %
Et par gange om måneden	3 %	5 %	11 %
Næsten aldrig	19 %	15 %	32 %
Aldrig	76 %	76 %	48 %

Tilskuere til mobning er ikke én homogen gruppe, men kan opdeles i to typer; den ene gruppe tager mobbernes parti fx ved at grine med, mens den anden gruppe forholder sig neutral (Rabøl Hansen 2005). Disse typer eksisterer i mere eller mindre ren form, og der vil derfor ofte være tale om glidende overgange mellem de forskellige tilskuertyper. Disse forskellige positioner inden for tilskuergruppen ses også i elevernes opfattelse af tilskuerne. Vi har spurgt eleverne om deres holdning til dem, der 'bare ser på', at der mobbes. Det hyppigst forekomne svar (45 pct.) er, at 'de burde stoppe mobningen, men de tør ikke', men andre (18 pct.) indtager holdningen 'de burde stoppe mobningen, men de er ligeglade' og dermed giver udtryk for en opfattelse af tilskuerne som værende på mobbernes side eller i det mindste ikke imod.¹⁸

Gruppen af tilskuerne kan også betegnes passive mobbere (jf. Dan Olweus), idet deres passivitet ved 'bare at se på' er med til at normalisere mobningen. Denne karakteristik af tilskuergruppen er flere af eleverne i denne undersøgelse enige i, idet 15 pct. giver udtryk for holdningen 'de (tilskuerne) er lige så meget med til at mobbe som dem, der aktivt mobber', mens det blot er 3 pct., der svarer 'det er i orden, at de ser på, bare de ikke mobber'.¹⁹

Af elevernes fortællinger fremgår skellen i forhold til tilskuernes partiskhed også. Nogle fortæller, at tilskuerne nyder at se på og dermed ikke forekommer neutrale:

Årsagerne til at de ikke griber ind er nok at de synes det er så sjovt at se på at der er folk der bliver mobbet (pige, 6. klasse).

..., er lidt bange for selv at blive mobbet, men det er ikke kun det. Jeg tror også at personerne bare gerne vil se de andre blive mobbet, se deres ydmygelse, se at de krymper sig (pige, 6. klasse).

Det underholdningsmæssige aspekt ses også i et af interviewene, hvor Peter omtaler tilskuerne som 'publikum'. Langt de fleste er dog af den opfattelse, at tilskuerne fremtræder upar-

¹⁸ En grund til at forholde sig neutral kan være 'det har ikke noget med mig at gøre' (jf. Rabøl Hansen 2005).

¹⁹ De resterende 19 pct. svarer 'jeg tænker ikke noget' til spørgsmålet om holdningen til tilskuerne. Det kan bemærkes, at eleverne kun havde mulighed for at markere én af de angivne svarmuligheder, og at i flere tilfælde udelukker den ene svar ikke det andet, hvorfor der burde have været mulighed for at vælge mere end én kategori.

tiske, og dette fordi de er bange for selv at blive det næste offer²⁰: *Der er jo mange der ikke griber ind i en mobbesituation, fordi de måske selv er bange for selv at blive mobbet af mobberen (pige, 6. klasse).*

Flere omtaler dog også konsekvenser for de sociale grupperinger og status som forklaring på den upartiske fremtræden:

Anne: Måske er det de populære, der mobber, og de andre vil gerne være gode venner med de populære, og derfor blander de sig måske ikke.

Grunden til, at der ikke er nogen der har grebet ind, er måske fordi de ikke selv vil mobbes, eller fordi at de vil, "være med på moden" (pige, 6. klasse).

Jeg har ikke mobbet folk, men jeg har set på. Jeg får det dårligt indeni, men jeg har ikke turde at gribe ind. Jeg har været udsat for gruppepres (dreng, 6. klasse).

At træde ud af tilskuerrollen og forsvare mobbeofferet (rollen betegnes forsvarerne eller ridderne af Rabøl Hansen) kræver mod og er ikke nogen nem opgave:

Jeg har også været den der har kigget på og så bagefter har jeg ikke kunne forstå hvorfor jeg ikke gjorde noget når jeg jo godt kunne have stoppet det men det er jo som om at man bare er helt frosset og selv om man gerne vil gøre noget så kan man bare ikke (pige, 6. klasse).

Det er meget, meget svært for en person bare at gribe ind, fordi man er bange for tæsk af den person der mobber folk, men jeg synes godt at man kan sige det til en lærer (pige, 6. klasse).

Men selvom det kan være svært, og man selv kan risikere at komme i mobberens søgelys, så kan det give god mening alligevel, som en pige fra 6. klasse fortæller: *Engang da en af mine venner blev mobbet, gik jeg hen og sagde at han skulle stoppe, ... Herefter flippede han ud på mig, men jeg var ligeglad, for sådan en betyder intet for mig.*

Former for mobning

Mobning kan have forskellig karakter; der kan være tale om udelukkelse eller forfølgelse, og disse kan ske mere eller mindre direkte og indirekte, og det kan være fysisk, såvel som psykisk og verbalt. Af elevernes stile ses mobningens mange og forskelligartede former også:

For jeg har nemlig hest, og nogle af de 'seje' synes, det er mærkeligt, at jeg kan lide heste. Så jeg har fået nogle fornærmelser, fx hvis man tager din hests røvhul, og dividerer det med et eller andet, får man..., og det synes jeg ikke, er særlig sjovt (pige, 6. klasse).

²⁰ Der kan være to grunde til, at tilskuerne forholder sig neutrale: I) bange for selv at blive den næste, II) det har ikke noget med mig at gøre (Rabøl Hansen 2005).

Jeg føler mig så 'sugemalle-agtig', når de går sammen med deres veninder og jeg så bare hænger på. De holder mig ikke som sådan ude, de lytter når jeg snakker og den slags. Det er bare... De går slyngget ind i hinanden og jeg hænger ligesom bagved og prøver at følge med (pige, 6. klasse).

Mobning kan være 'skjult' eller indirekte for andre. Det kan være, at den der bliver mobbet aldrig får svar på sine spørgsmål, eller bare aldrig bliver spurgt om noget. Aldrig bliver inviteret med, når de andre skal noget, eller at der aldrig kommer nogen, når den, der bliver mobbet, inviterer (pige, 6. klasse).

Mobning er meget lige på og hårdt i de mindre klasser. Det er ofte noget med hvem der må være med: "Vi kan kun være 3" og "Du må ikke være med". I de større klasser er det mere hviske tiske, småt som bliver større og noget der kommer snigende for til sidst at ødelægge personen (pige, 6. klasse).

De irriterede hende og tog is fra køleskabet og puttede det ned i nakken og i hovedet (pige, 6. klasse).

Mange forskellige øgenavne og nedladende udtryk ses også af elevernes fortællinger, eksempler herpå er 'fedebær', 'burger', 'robot', 'tyk', 'neger' mv.

Vi har i spørgeskemaundersøgelsen spurgt eleverne til mobningens karakter. Eleverne havde mulighed for at vælge flere af svarmulighederne.

TABEL 10. *På hvilken måde er du blevet mobbet?*

	Pct. af alle elever	Pct. af dem der er blevet mobbet ²¹
Fysisk generet	13 %	28 %
Udseende kommenteret	21 %	44 %
Kaldt øgenavne	25 %	53 %
Holdt udenfor	19 %	42 %
Generelt nedladende udtryk	11 %	25 %

På linje med resultater fra Børnerådets tidligere undersøgelser om mobning fra 2004 og 2006 ses det af elevernes besvarelser, at den typiske form for mobning er verbal.²² Det fremgår også af elevernes svar, at det at blive holdt udenfor ikke er nogen ukendt sag; knap hver femte af alle elever har oplevet dette.

²¹ Dvs. dem, der har svaret, at de på et tidspunkt i deres liv eller i løbet af de seneste to måneder er blevet mobbet.

²² Resultater fra tidligere undersøgelser; Fysisk generet: 30 pct. i 7. klasse og 26 pct. i 9. klasse, udseende kommenteret: 46 pct. i 7. klasse og 56 pct. i 9. klasse, kaldt øgenavne: 55 pct. i 7. klasse og 54 pct. i 9. klasse, holdt udenfor: 44 pct. i 7. klasse og 40 pct. i 9. klasse og nedladende udtryk: 36 pct. i 7. klasse 41 pct. nedladende udtryk.

Pige- og drengemobning?

Erfaringer fra Børnerådets tidligere undersøgelser om mobning viser, at der er forskel på hvilke former for mobning, der er på spil mellem henholdsvis drenge og piger. Tilsvarende resultater ses i denne undersøgelse, hvor flere piger end drenge svarer, at de er blevet mobbet ved, at deres udseende er blevet kommenteret, at de er blevet holdt udenfor og at de har oplevet generelt nedladende udtryk om deres person.

I interviewene ses en opfattelse af, at pigemobning er værre eller strengere end drengemobning:

Anne: *Piger er jo nok de værste til at mobbe. Ikke fordi de gør det mere ofte, men de gør det værre end drenge.*

Interviewer: *Hvordan det?*

Anne: *Piger holder mere udenfor og drenge de siger bare sådan lidt mere grimme ord.*

Interviewer: *Synes I, at der er forskel på mobning blandt piger og drenge?*

Stine: *Ja, meget. Piger er meget mere strenge mod hinanden.*

Mette: *Drenge der stopper det hurtigere. Det er mere kortvarigt. Piger bliver ved længere.*

Kasper: *Piger det er mere psykisk. De bliver ved i længere tid.*

Anne: *Pigerne holder mere udenfor, pigerne, det tager lidt længere tid før de bliver venner igen, mens drengene næste dag 'yo' eller hvad de nu siger, og så er de venner igen.*

Ifølge Helle Rabøl Hansen kan denne opfattelse forklares ved, at mobning blandt piger kan være sværere at afkode (Rabøl Hansen 2005). En af eleverne er også inde på dette aspekt i sin stil:

I vores klasse er det kun T der laver åbenlys mobning. Alt det andet er drengedrillerier (som ikke betyder noget) og udspekuleret pigemobning (eller det er jeg ikke engang sikker på). De gør det så udspekuleret, så langt nede under jorden og så diskret at jeg ikke engang er sikker på at de gør det med vilje (pige, 6. klasse).

Mobning – hvad og hvorfor?

Årsagerne til mobning blandes typisk sammen med mobningens genstand, sagt med andre ord sammenblandes 'hvorfor' typisk med 'hvad' (jf. Helle Rabøl Hansen). Hvis man spørger, *hvorfor* en person bliver mobbet, viser erfaringer, at man typisk får et eksempel på en afvigelse som svar, fx fordi jeg har briller, altså *hvad* personen mobbes med.

Sondringen mellem hvad og hvorfor er vigtig, og en faktor, der har væsentlig indflydelse på eksistensen af mobning, skal ifølge Rabøl Hansen findes i klassens grad af tolerance (som igen er påvirket af blandt andet forældreattituder og skolens sociale miljø). Vi har i spørgeskemaundersøgelsen spurgt til, i hvilket omfang forskellighed accepteres i klassen – hvilket kan betragtes som en indikation af klassens sociale tolerancegrad.

TABEL 11. *Vi accepterer i vores klasse, at man er forskellige*

Ja, altid	42 %
Ja, ofte	46 %
Nej, sjældent	11 %
Nej, aldrig	2 %

Svarene viser, at der almindeligvis opleves en høj grad af tolerance i klasserne, men at godt hver ottende ikke er enig heri. En undersøgelse af sammenhæng mellem besvarelserne til dette spørgsmål og til de spørgsmål, der angår hyppigheden af mobning, viser, at både mobbeofre og mobbere giver udtryk for at opleve en mere sjælden accept af forskellighed end de øvrige. Samme resultat ses ved spørgsmålet, der angår hyppigheden af mobning i klassen; jo oftere mobning opleves i klassen, des lavere grad af accept af forskellighed opleves. Koblingen mellem mobning og tolerance over for hinanden ses også i stilene, fx skriver en pige: *Jeg synes ikke, at nogle overhovedet skal mobbe, hvorfor skal de mobbes, hvad har de gjort? – intet! Folk kan bare ikke acceptere nogle folk som de er.*

Elevernes accept af hinandens forskelligheder dukker også op i interviewene. Stine, Kasper og Jesper fortæller her, at forskellighed er et faktum og at det er helt i orden:

Interviewer: *Hvad synes I om mobning?*

Stine: *Der er ingen grund til at gøre det. Man er jo alle forskellige.*

Interviewer: *Og det er okay at være forskellige?*

Stine: *Ja, ingen er jo perfekte*

Kasper: *Det er okay at være forskellige, man skal acceptere hinanden.*

Jesper: *Jeg synes, at det er forkert. Som de andre også siger, man har jo lov til at være forskellig. Man kan jo ikke alle være født af den samme, så man har den samme fortid, så man er ens.*

Senere i samme interview tager tolerancen over for hinandens forskelligheder sig dog noget anderledes ud:

Kasper: *Hvis det er en person, der ligesom ikke passer ind i kravene på, hvordan en ny person skal være i klassen*

Interviewer: *Hvad er det for nogle krav?*

Kasper: *Det er sådan nogle krav, man bare har i forestillingen. Hvis personen er underlig eller sådan noget, så bliver personen mobbet, men kan personen opfylde de der krav, så kan han være med i fællesskabet.*

Interviewer: *Så det der med at alle må være forskellige, det...?*

Kasper: *Det er der ikke nogen, der kan holde alligevel.*

Så den sociale tolerance eller accepten af hinandens forskelligheder er måske til tider mere et udtryk for, hvordan elevernes synes, det burde være eller en korrekt holdning end hvor-

dan det reelt forholder sig. Mens 'hvorfor' der mobbes skal ses i forhold til klassens grad af tolerance, er 'hvad' der mobbes med knyttet til selve afvigelserne.

Hvad mobbes der med

Det er ikke muligt at opremse en fast liste bestående af, hvad der mobbes med, da dette afhænger af normen i klasserne. Men overordnet set er mobningens genstand udtryk for en afvigelse fra gruppens definerede værdier, afvigelse fra fælles livsstil eller afvigelse fra fælles modebilleder (Rabøl Hansen 2005). Det, der mobbes med, er altså det anderledes; det der skiller sig ud. I følgende citat hentet fra en stil påpeges sammenkoblingen mellem mobning og at være anderledes, men citatet illustrerer samtidig, hvordan årsag og genstand blandes sammen: *Grunden til mobning kan være, at offeret er anderledes på en eller anden måde (dreng, 6. klasse).*

At der i klasserne eksisterer definerede værdier og livsstile fremgik af interviewet, der er gengivet ovenfor, hvor Kasper fortæller, at der er krav, som en ny person skal opfylde for at være en del af fællesskabet. At disse krav 'bare sådan nogle man har i forestillingen' gør det svært gennemskueligt, især for en nyankommen i klassen. Eleverne fortæller os, at der er et stort fokus på 'den nye i klassen', og at dette fokus meget er rettet mod afvigelser:

Stine: *Der startede en i klassen, hun var punk og passede ikke ind, men nu har hun det godt.*

Interviewer: *Hvorfor, hvad er der sket?*

Stine: *De har fundet ud af, at hun er sød. De skal bare lige lære hende at kende. I starten der brød de sig ikke så meget om hende, på grund af hun var anderledes, 'uh, det er jo farligt', og så fandt de ud af, at hun var jo sød.*

Mette: *Altså, hvis der kommer en ny pige ind, og hun er køn, så snakker man, 'aj, hvor er hun køn', og hvis hun er grim, 'aj, hvor er hun grim'. Så der bliver snakket meget om den nye person.*

Kasper: *Så den nye person er ret udsat.*

Stine: *Altså, man har forventninger om den nye person. Hvis man fx tror, at hun har brunt hår og er pæn og så er hun rødhåret og grim.*

Jesper: *Eller i en klasse hvor alle går med mærketøj, og der så kommer en ind, der ikke går med mærketøj. Så ville han/ hun skille sig meget ud.*

Mette: *Der er jo mange grupper i en klasse, og man skal bare passe ind i en af dem.*

Mette giver her udtryk for, at der godt kan eksistere flere sæt af værdier og livsstile i en klasse, men kravet om at passe ind er fortsat gældende. Det fremgår også af de indførte citater, at afvigelserne ofte angår det ydre. Hvad det mere præcist handler om, er som sagt afhængig af klassenormen og derfor meget varierende. At det kan være mange og forskelligartede ting, der mobbes med, ses også af elevernes stile:

Mobning kan være rigtig mange ting, det er for det meste børn og unge, der er anderledes, det går udover. For eksempel kan det være fordi de er overvægtige, bruger briller, ikke går med modetøj eller er indvandrere og har en anden baggrund (dreng, 6. klasse), dum og grim (pige, 6. klasse), man kan

blive mobbet med ens efternavn (dreng, 6. klasse), at ens forældre er skilt... (pige, 6. klasse), ..., bare fordi de er anderledes. F.eks. hvis man har bøjle eller bruger briller (pige, 6. klasse), en på vores skole som blev mobbet meget pga. hans navn, og fordi han meget hurtigt blev sur og gik amok (dreng, 6. klasse), fordi han nogle gange gik og lavede nogle lidt mærkelige bevægelser, og sagde underlige lyde. Han var heller ikke så god i skolen (dreng, 6. klasse), går med tørklæde (pige, 6. klasse), Hvis man er tyk, grim, lugter, udseende eller sådan noget (pige, 6. klasse), mobbet mig med at jeg var brun i huden (pige, 6. klasse).

Og listen kunne fortsætte – nogle fællestræk af det, der mobbes med, er, at det typisk handler om ydre karaktertræk, der afviger.

Mobberoller – hvem er hvem

De forskellige mobbepositioner – dem, der mobber, dem, der bliver mobbet, og dem, der 'bare kigger på' – er karakteriseret forskelligt med hensyn til selvværd, evnen til at aflæse sociale kodeks, sociale begivenheder i familien og status i gruppen (Rabøl Hansen 2005), og dette på en måde så der eksisterer et ulige forhold mellem mobber og mobbeoffer (se fx Farrington). Forskelle i positionerne i form af status i gruppen og selvværd er også aspekter, der dukker op i interviewene og stilene om mobning. Det handler om de stærke eller de populære, der mobber de mindre stærke eller de mindre populære:

Mette: Det kan godt være de populære, men det er ikke så tit at dem, der er populære, mobber de andre populære. Det er nok mest dem, der ikke er så populære eller som man kalder nørder.

Det er stærke personer som mobber de mindre stærke personer (dreng, 6. klasse).

Det er tit de store der mobber de mindre (pige, 6. klasse).

Det blev nok også mig, fordi jeg er lidt følsom og svag (pige, 6. klasse).

Interviewer: *Hvem er det så, der bliver mobbet?*

Peter: Det er dem, der ikke er så gode til at forsvare sig, som bare tager imod alt mobning og siger 'det kan godt være at jeg er dum', og går sin vej og sådan. Fordi der er ikke nogen, der gider at mobbe én der bare svarer igen og siger 'ja, det er du altså også' og ikke finder sig i noget. Det er de der måske lidt stille personer, nogle der ikke er så psykiske stærke, fordi det er de letteste ofre.

De forskelle positioner i klassen kan betragtes hierarkisk, og øverst regerer kongen og dronningen:

Det blev mere og mere én dreng og én pige der styrede mobningen. "Kongen og dronningen". Drengene gjorde som kongen og pigerne som dronningen. Ingen af os vidste hvad vi gjorde, vi fulgte bare dem. Jeg skammer mig over det vi gjorde (dreng, 6. klasse).

Jeg havde en enkelt veninde fra børnehaven som jeg altid legede med. Indtil klassens 'prinsesse' tog styringen i klassen (pige, 6. klasse).

Der var en pigegruppe som havde en dronning der bestemte over dem alle (pige, 6. klasse).

Ændringer i de sociale grupperinger kan også indebære, at nye positioner forankres og cementeres med hjælp fra mobning:

Kasper: ...Men også hvis man fx har været bedste venner, og man ikke er venner mere og får nye venner, og så kan de mobbe hinanden.

Anne: Med piger er det også sådan, at de mobber nogle, der engang var deres bedste veninder. Så de kender mere om dem på en måde. Så de kan bedre ramme de der punkter.

Interviewer: Hvordan kan det være, at man mobber sine tidligere veninder?

Anne: Måske får de forskellige interesser, og så møder en af dem nogle nye venner, og så begynder hun måske at fortælle om de dårlige ting om hende den anden for at komme ind i gruppen, og så bliver de uvenner. Også selv om de måske ikke har lyst til det.

'Den nye i klassen' har ingen rolle eller status i gruppen på forhånd og er derfor i udgangspunktet i en ene-position. I elevernes stile om mobning omtales 'den nye i klassen' meget ofte, eksempelvis skriver en dreng fra 6. klasse: *Det plejer jo at være de nye der bliver mobbet på grund af man ikke (kender) hende eller ham personligt.* For at få uddybet hvad det handler om, spurgtes i interviewene til mobning af nye i klassen. Sofie, Anne og Peter fortæller her om, hvordan de 'nye' er i en udsat position, og hvordan man lærer dem at kende på 'mobbemåden':

Sofie: *Det er faktisk rigtigt. Man kender dem jo ikke, og så vil man gerne prøve at se, hvad de føler, hvis man mobber dem. Så man gør det på mobbemåden, altså lærer dem at kende.*

Interviewer: På mobbemåden, hvorfor det?

Sofie: *Det ved jeg ikke.*

Peter: *For at prøve dem af, ik'. Det er jo en sindssyg tankegang, men sådan er det.*

Anne: *Ja, eller fordi de er nye i klassen, og så er der jo ingen, der kender dem, og så kan det være at der er et hold, der ligesom rotter sig sammen mod én.*

Sofie: *Så er der jo heller ikke nogen, der kan forsvare dem, og så er de et nemt offer.*

Ikke blot synes der at være fokus på de nye i klassen og deres afvigelser (jf. afsnittet *Hvad der mobbes med*), samtidig er de i en alene position uden nogen til at bakke sig op og kan risikere at blive lært at kende på mobbemåden af deres nye klassekammerater.

Karakteristik af dem der bliver mobbet, dem der mobber og dem der 'bare kigger på'

Dem der bliver mobbet

Isoleret set er det at blive mobbet ingen positiv situation at være i, og for at gøre slemt værre synes de elever, der bliver mobbet, samtidig at have det svært på andre områder. Vi har undersøgt, om der er sammenhænge mellem spørgsmålene, der angår mobbeofre, og en række andre spørgsmål fra undersøgelsen.

Der ses ingen sammenhænge mellem at opleve at være offer for mobning og hvilket *køn* man har, hvilken *familietype*²³ man bor i og heller ikke en tydelig sammenhæng til, om man har en anden *etnisk baggrund* end dansk eller ej.²⁴

Det sociale liv uden for skoleregi synes mere fattigt for de elever, der har oplevet at blive mobbet, idet mobbeofrene ikke så ofte er sammen med venner uden for skolen sammenlignet med de øvrige elever.

Mobbeofrene *mobber også*. Som tidligere vist er der en sammenhæng mellem at være offer for mobning og selv udøve mobning; jo hyppigere man oplever at være mobbeoffer, des større er sandsynligheden for, at man også mobber (den nærmere årsagssammenhæng og hvad der kommer først tidsmæssigt, vides ikke).

Det er oftere mobbeofrene end de øvrige, som indtager *tilskuerrollen* til mobning, ligesom mobbeofrene adskiller sig mht. spørgsmålet om tanker om tilskueren; bl.a. er der flere blandt ofrene, der vælger kategorien 'de burde stoppe mobningen, men de tør ikke' – en holdning, der kan tænkes at kendetegne deres egen tilskuerposition.

---

23 Sammenligningstestene er foretaget ud fra forskellige sammenlægninger af svarkategorierne til familietype (se kategorierne i afsnittet Introduktion til undersøgelsen) bl.a. opdelinger sammenlignelige med familieformer i HBSC-undersøgelserne: I) bor i én familie, bor på skift i to familier og andet, II) traditionel familie med far og mor, eneforsørger, rekonstrueret familie og andet.

24 Der ses en sammenhæng ved, at elever med anden etnisk baggrund end dansk oftere svarer nej til, at de har oplevet at blive mobbet sammenlignet med de danske elever (sammenhængen ses ikke ved dem, der oplever at blive mobbet aktuelt set, kun ved dem der på et tidspunkt i deres liv har oplevet at blive mobbet). Man skal dog være opmærksom på, at gruppen, der taler andet sprog end dansk det meste af tiden, er en forholdsvis lille gruppe. I panelundersøgelsen om mobning fra 2004 ses, at børn med anden etnisk baggrund end dansk oftere er mobbeofre end børn med dansk baggrund – altså det omvendte resultat. I 2004-undersøgelsen defineres etnicitet ud fra forældrenes fødeland, mens der i denne undersøgelse spørges til hvilket sprog der oftest tales i hjemmet (se også afsnittet Introduktion til undersøgelsen).

Mobbeofrene klarer sig *fagligt set* dårligere i skolen end de øvrige. Sammenhængen mellem mobbeofre og faglighed i skolen er undersøgt ud fra et spørgsmål, der angår egen vurdering af faglighed i skolen og et spørgsmål, der angår deltagelse i specialundervisning mv.²⁵

Der ses også en sammenhæng mellem, *hvornår eleven er startet i klassen*, og om eleven oplever at have været udsat for mobning i løbet af sit liv; de elever, der altid har gået i klassen, oplever ikke i samme omfang som de øvrige at have været udsat for mobning.

Oplevelsen af at gå i skole og af klassens sociale atmosfære og tolerance viser sig også forskellig hos mobbeofrene sammenlignet med de øvrige. Sammenlignet med de elever der ikke har været eller er udsat for mobning, så er mobbeofrene:

- ikke så ofte glade for at gå i skole,
- synes i mindre omfang at forskellighed accepteres i klassen,
- oplever i mindre omfang, at der er en rar omgangstone i klassen,
- oplever i mindre omfang, at der er et godt sammenhold i klassen,
- oplever i langt mindre omfang, at klassekammeraterne kan lide dem, som de er,²⁶
- synes mere sjældent, at de hjælper hinanden i klassen.

Samlet set tegner der sig et billede af en gruppe elever, som ikke i samme grad som andre trives, hverken socialt eller fagligt; de tilbringer ikke så meget tid sammen med deres venner, de befinder sig også oftere i de øvrige mobberoller (mobbere og tilskuere), de klarer sig mindre godt fagligt set, de har en mere negativ opfattelse af skolen og af klassens sociale miljø og tolerance, og så har de typisk skiftet skole – her er det værd at huske på, at 'den nye i klassen' fremtræder som en meget udsat position i elevernes fortællinger.

Dem der mobber

De elever, der svarer, at de har mobbet eller mobber andre, adskiller sig også på flere områder fra de øvrige elever.

I modsætning til mobbeofrene så fordeler mobberne sig forskelligt, når det angår *kønnet*. Der er flere drenge end piger, der svarer, at de mobber eller har mobbet andre. Dette resultat er set før, og ifølge Helle Rabøl Hansen betyder det ikke nødvendigvis, at flere drenge end piger mobber, men måske nærmere at den typiske form for mobning blandt piger er sværere at afkode, og at pigerne derfor ikke er helt bevidste om deres egen mobberolle, mens det forholder sig anderledes blandt drenge: dels nemmere at afkode mobningen, og måske også i nogle tilfælde ligefrem sejt at indrømme, at man mobber (Rabøl Hansen 2005).

²⁵ Vi har spurgt eleverne, hvordan de klarer sig fagligt set i skolen med følgende svarmuligheder: jeg er en af de bedste, der er nogen der er bedre end mig, der er mange der er bedre end mig. Eleverne har også svaret på, om de går til specialundervisning, også kaldet 'ekstra', eller får lektiehjælp i skolen med svarmulighederne: ja, ofte, ja, en gang imellem, nej og ved ikke. Man kan diskutere om spørgsmålet kun angår faglig kunnen. Intentionen var at spørge til lektiehjælp, som man indstilles til af læreren og ikke lektiecafé og lignende som opsøges frivilligt og måske af sociale mere end faglige årsager. Svarfordelingen på spørgsmålet: ofte 3 pct., en gang imellem 11 pct., nej 83 pct., ved ikke 3 pct.

²⁶ Denne sammenhæng er meget stærk.

Der viser sig ingen signifikante sammenhænge mellem dem, der svarer, at de mobber andre, og hvilken *familietype* eleven bor i, *etnicitet* og heller ikke elevens *sociale liv*.²⁷ Det kan her bemærkes, at hvis man opdeler dem, der svarer, at de mobber i forskellige typer (dem der også selv bliver mobbet og dem der ikke gør), så ses en forskel i deres sociale liv (se afsnittet *To mobbetyper*).

Mobberne er sammenlignet med de øvrige også i et større omfang *ofre for mobning*, som det tidligere er vist.

Der viser sig en stærk sammenhæng mellem mobbere og *tilskuerrollen*; mobberne indgår oftere i gruppen af tilskuere sammenlignet med de øvrige. Det kan måske tænkes, at de her vil tilhøre de tilskuere, som tager mobbernes parti (jf. de forskellige karakteristikker af tilskuerne i afsnittet *Dem der kigger på*), men der ses ingen sammenhæng ved, hvilke tanker mobberne sammenlignet med de øvrige gør sig om tilskueren.

Ved de spørgsmål, der angår elevens *faglige kunnen*, viser der sig kun sammenhæng mellem de elever, der svarer, at de aktuelt set mobber andre og elevens egen vurdering af faglige færdigheder; dem der svarer, at de mobber, vurderer sig selv dårligere end de andre.

Hvornår eleven er startet i klassen har ikke sammenhæng til dem, der svarer, at de mobber.

Oplevelsen af at gå i skole og af klassens sociale atmosfære og tolerance adskiller sig fra mobberne sammenlignet med de øvrige. Sammenlignet med de elever, der ikke aktuelt set mobber eller tidligere har gjort det, så er mobberne

- i langt mindre omfang glade for at gå i skole²⁸,
- synes i mindre omfang at forskellighed accepteres i klassen,
- oplever i mindre omfang, at der er en rar omgangstone i klassen,
- oplever i mindre omfang, at der er et godt sammenhold i klassen,
- oplever i mindre omfang, at klassekammeraterne kan lide dem, som de er,
- oplever ikke så ofte, at de hjælper hinanden i klassen.

Dem, der svarer, at de mobber, trives altså heller ikke på flere områder. Til forskel fra mobbeofrene ses der en forskel mht. køn, idet der er flere drenge blandt dem, der svarer, at de mobber andre. Herudover synes mobbeofrene og mobberne at have flere karakteristika til fælles: de befinder sig også oftere i de øvrige mobberoller (her mobbeofre og tilskuere), og de klarer sig mindre godt fagligt set²⁹, og de deler også den mere negative opfattelse af skolen og af klassens sociale miljø og tolerance. Skelnes der mellem forskellige typer af dem, der mobber (dem der samtidig oplever at blive mobbet, og dem der ikke gør) ses et mere differentieret billede (se afsnittet *'To mobbetyper'*).

²⁷ I form af et spørgsmål om antal dage der tilbringes sammen med vennerne uden for skoletiden.

²⁸ Stærk sammenhæng.

²⁹ Dog viser der sig færre sammenhænge til faglige færdigheder end tilfældet var ved dem, der oplever at være mobbeofre.

Dem der kigger på - Tilskueren

Tilskueren skiller sig ikke ud fra de øvrige mht. *familietype* og *etnicitet*, men til gengæld ses det, at der er flere *dreng*e end piger, der svarer, at de indtager tilskuerrollen.

*Det sociale liv*³⁰ synes ikke forskelligt for tilskuerne sammenlignet med de øvrige.

Tilskuere svarer også oftere, at de mobber andre, eller selv har været udsat for at blive mobbet. Gruppen af tilskuere fremtræder således ikke som en homogen gruppe, hvilket også påpeges af Rabøl Hansen, som skelner mellem forskellige tilskuertyper mht. partiskhed i en mobbesituation. Der ses ingen entydige sammenhænge mellem dem, der svarer, at de kigger på, at andre bliver mobbet, og hvilken holdning de har til gruppen af tilskuere.

Der er ikke sammenhæng mellem dem, der har oplevet at kigge på mobning og deres *faglige færdigheder* og heller ikke *hvornår eleven er startet i klassen*.

Oplevelsen af at gå i skole og af klassens sociale atmosfære og tolerance adskiller sig fra dem, der oplever at være tilskuere sammenlignet med de øvrige. Sammenlignet med de elever, der ikke oplever at være tilskuere til mobning, så er tilskuerne

- i et mindre omfang glade for at gå i skole,
- synes i mindre omfang at forskellighed accepteres i klassen,
- oplever i mindre omfang, at der er en rar omgangstone i klassen,
- oplever i mindre omfang, at der er et godt sammenhold i klassen,
- oplever i mindre omfang, at klassekammeraterne kan lide dem som de er,
- synes ikke så ofte, at de hjælper hinanden i klassen.

Samlet set viser der sig ikke så mange sammenhænge for de elever, der oplever at være tilskuere til mobning som hos dem, der giver udtryk for, at de mobber andre eller selv bliver mobbet. Men tilskuerne fremtræder også som en lidet homogen gruppe; der indgår dem, der svarer, at de mobber og dem, der svarer, at de selv bliver mobbet (og så de øvrige), og i litteraturen om mobning skelnes der også mellem forskellige typer af tilskuere mht. deres partiskhed. Nogle karakteristika, som tilskuerne deler med de øvrige mobberoller, er, at de synes mindre godt om at gå i skole og om klassens sociale atmosfære og tolerance. Endvidere ses der – i lighed med dem der svarer, at de mobber – et overtal af drenge blandt tilskuerne.

---

³⁰ I form af et spørgsmål om antal dage der tilbringes sammen med vennerne uden for skoletiden.

Mobningens konsekvenser

At blive mobbet er alt andet end rart for personen, det går ud over. Hver femte der ringer til Børnetelefonen,³¹ henvender sig på grund af mobning (Børn og Unge, nr. 26, 2007), hvilket også vidner om, hvor problemfyldt mobning er for de involverede børn og unge. At mobning kan have mange og alvorlige følger for offeret, fremgår også af såvel besvarelserne fra spørgeskemaundersøgelsen, som af interviewene og stilene om mobning. Langt de fleste fortæller fra mobbeofferets position, men nogle få steder ses også mobningens konsekvenser for mobberen i form af eftertanke og samvittighedskvaler: *Jeg får det stadig dårligt hver gang jeg tænker på det (dreng, 6. klasse)* og *Det var en forfærdelig tid, da jeg mobbede (dreng, 6. klasse)*.

I spørgeskemaundersøgelsen har vi spurgt eleverne 'Hvordan tror du det føles, når man bliver mobbet?'.³² Der viser sig bred enighed om, at en følge af mobning er, at man bliver ked af det (97 pct. svarer ja til dette), og at man bliver vred (91 pct.). Godt en fjerdedel (27 pct.) svarer, at man vænner sig til det, mens et mindretal på blot 13 pct. giver udtryk for, at offeret er indifferent over for mobningen. Ud over disse faste svarkategorier til spørgsmålet om mobningens konsekvenser for offeret havde eleverne mulighed for at skrive andre konsekvenser af mobning i et skrivefelt. I dette skrivefelt tilføjer flere, at selv om man vænner sig til mobning, så er det ikke ensbetydende med, at man ikke bliver ked af det.

I skrivefeltet angår de typiske kommentarer vedrørende konsekvenser af mobning, at man ikke bryder sig om at gå i skole, man bliver bange eller sur, at det føles meget ubehageligt, at det gør ondt, at man bliver ked af det, at det går ud over ens liv, man bliver såret, at man bliver ensom, at man begynder at tro på det mobberne siger om én, man føler man ikke er god nok, man får det dårligt indeni, man bliver helt tom, man får mærkelige tanker i hovedet, man hader personen, der gør det, man mister selvtillid og tror, at man ikke er noget, man mister sit selvværd, sammenholdet i klassen svækkes og man vil bare væk.

Der er altså tale om mange og forskelligartede konsekvenser af mobning. Af interviewene og stilene fremgår de mangeartede følger også.

Det handler om selvværd og det indre, og det er nogle følelser, der ikke er så lette at slippe af med. Sagt med elevernes ord:

Peter: (...) *Man får det rigtig skidt, og man får rigtig lavt selvværd af det, tror jeg. [...] Men dem med lav selvtillid de bliver hårdt ramt af det, tror jeg, og tænker at de er nogle dårlige mennesker, at det er derfor at folk gør det.*

---

³¹ Foreningen Børns Vilkår's telefonrådgivning til børn og unge.

³² Til forskel fra de tidligere undersøgelser om mobning foretaget i Børnerådets Børne- og Ungepanel, hvor det samme spørgsmål indgik, var der i denne undersøgelse mulighed for at vælge flere af de faste svarkategorier.

Sofie: *Jeg tror, det er som at blive ramt af et lyn, når man bliver mobbet.*

Interviewer: *Hvordan?*

Sofie: *Fordi det gør ondt. Og så gør det jo også ondt bagefter.*

Interviewer: *Så det er noget, der bliver ved med at gøre ondt?*

Peter: *Ja, indeni. I hjertet.*

Interviewer: *Hvordan tror I, det føles at blive mobbet?*

Mette: *Det er meget svært at fortælle. (...), og man bliver meget indelukket. Man bliver en anden person bagefter.*

Interviewer: *Hvordan en anden?*

Mette: *Man er meget usikker bagefter og tør ikke rigtig sige noget. Efter man har fået hjælp fra lærere og forældre og venner og har snakket om det, så kan man komme frem igen.*

Min veninde har fortalt mig, at når hun bliver mobbet, lukker hun sig nærmest inde, og gemmer sig. Jeg er lidt bange for, at hun altid vil være slået lidt ud pga. mobning. Hun har altid været frisk og glad, men nu er hun mere stille, og har ikke lyst til så meget (pige, 6. klasse).

...dem der bliver mobbet mister meget selvtillid og bliver ked af det over en længere periode. Det at blive mobbet kender jeg mest fra mig selv. Jeg har prøvet at blive mobbet med at jeg var for tyk og det var ikke rart og ønsker ikke at prøve det igen! (pige, 6. klasse).

Så tænker jeg på dem som rigtig bliver mobbet som nemt kan få psykiske problemer, og det kan få alvorlige konsekvenser hvis der ikke bliver gjort noget ved det (dreng, 6. klasse).

*Men man kan sagtens mærke at hun er blevet mobbet. Det har virkelig gjort noget ved hende, og det er **ikke** i den gode retning. At blive mobbet er noget, som virkelig printer sig ind, hos den der bliver det. Man kan faktisk godt sige, at det giver ar på sjælen (pige, 6. klasse).*

I dag kan jeg godt tale med hende, men inderst inde er jeg stadig meget vred på hende, og jeg vil ikke være venner med hende (pige, 6. klasse).

Man bliver rigtig ked af det og får ondt i maven:

Jeg har selv prøvet at blive mobbet i min klasse, på alle de skoler, jeg har gået på, det er ved at være mange... Jeg bliver ked af det, når jeg bliver mobbet. Nogen gange løber jeg væk. Men det hjælper ikke, at jeg løber væk, for de bliver stadig ved (pige, 6. klasse).

Når man bliver mobbet glemmer man det ikke så let og man bliver sur og ked inde i sig selv. [...]Mobning gør ondt (pige, 6. klasse).

Mobning er det værste jeg ved, fordi man bliver så ked af det og ulykkelig (dreng, 6. klasse).

At blive mobbet er skrækkeligt. Børn og unge får det dårligt og får ondt i maven (pige, 6. klasse).

Andre konsekvenser består i forholdet til skolen og klassen, fortæller eleverne:

Mette: *Man får lyst til at skifte skole.*

Man bliver ked af det og man bliver sur på den der har gjort det. Det kan være så slemt at man ikke vil i skole eller det bliver så slemt at man skifter skole (pige, 6. klasse).

Først synes jeg, at det var lige meget, og jeg blev ikke ked af det, men til sidst da de blev ved kunne jeg ikke holde det ud, og jeg begyndte at hade min skole (pige, 6. klasse).

Men jeg kender nogle der er blevet mobbet, og de siger at det overhovedet ikke er sjovt, men at man bliver både ked af det, sur og man føler at man ikke hører til på skolen mere, og hvis det er nogen fra ens klasse der har mobbet en, så føler man også at man ikke hører til i klassen mere (pige, 6. klasse).

Jeg er også gået ud af min fritids klub pga. jeg blev mobbet med min størrelse... (dreng, 6. klasse).

Man vil ikke i skole. Man koncentrere sig ikke så meget i timerne (dreng, 6. klasse)

Og ensomheden melder sig:

Når man bliver mobbet, har man det rigtig skidt og er ked af det. Man føler man er ensom og tænker, at hans/ hendes venner ikke ville være sammen med ham/ hende længere (dreng, 6. klasse).

...jeg sad sammen med min nære og gode ven Tomt sæde (pige, 6. klasse).

..., mange som bliver mobbet sidder tit alene i frikvartererne, eller græder måske lidt inden i (pige, 6. klasse).

Følelsen af ensomhed er karakteristisk for dem, der oplever at blive mobbet (se fx 'Ensomhed og mobning', Ungdomsforskning, nr. 1, 2005). At opleve at blive mobbet er alt andet end rart, og opleves derfor også uretfærdigt og uforståeligt af eleverne:

Jesper: *Det er irriterende og man bliver ked af det. Og man tænker: Hvorfor gør de det mod én?*

Jeg kan ikke lide mobning, fordi det ikke er sjovt at blive mobbet, og man bliver så ked af det bagefter, man bliver også meget sur, og tænker hvorfor mig (pige, 6. klasse).

Jeg er også blevet mobbet, med at jeg stammer. Jeg var også ked af det, og stod og tænkte, det er jo ikke min skyld at jeg stammer, hvorfor mobber de mig så, når jeg ikke har gjort dem noget (dreng, 6. klasse).

Jeg er også blevet mobbet bare fordi, at jeg udtaler nogen ord anderledes end de andre ord. Det er noget mærkeligt noget at jeg skal mobbes på den grund..... (pige, 6. klasse).

En gang blev jeg mobbet i min klasse, men jeg vidste ikke hvorfor. Jeg tænkte "Hvorfor lige mig? Hvad har jeg gjort forkert?" Uanset, hvad jeg sagde blev jeg mobbet. [...] Somme tide føler jeg mig mobbet pga. misforståelser. Når jeg bliver mobbet tænker jeg: "hvorfor skal de hjerte løse bæster mobbe mig?" (dreng, 6. klasse.)

Uforståeligheden kan også tænkes at være knyttet til sammenblandingen af 'hvad' og 'hvorfor', som også indebærer, at årsagerne til mobning bliver svært gennemskuelige, idet der i forklaringen rettes fokus mod personen og dennes afvigelser i stedet for konteksten, altså klassens grad af tolerance (som igen er influeret af forældreattituder og skolens sociale miljø mv., se afsnittet Mobning – hvad og hvorfor).

Holdninger til mobning: Det er ikke okay

Hvad synes eleverne om mobning? Man kan skelne mellem to positioner, hvor den ene er karakteriseret ved at tage afstand fra mobning, mens den anden, og denne omhandler grupper med mobbekultur, legitimerer mobning; her udvikles en moral, der gør, at handlinger, som gruppen egentlig godt er klar over hører til blandt det uacceptable, normaliseres og retfærdiggøres – kaldes moralnedsmeltning (Rabøl Hansen 2005). En måde at retfærdiggøre mobning på kan være ved at give offeret skylden: *Jeg så hende engang bliver mobbet, hvor jeg ikke ville sige noget eller blande mig, for at stoppe det. For hun var selv ude om det, da hun tit irriterer folk og er træls!* (pige, 6. klasse).

Vi har i spørgeskemaundersøgelsen spurgt eleverne, om de synes, at det er okay at mobbe andre, og til dette svarer stort set alle (97,5 pct.) nej. Det er altså ikke okay. En holdning der også ses blandt de interviewede elever:

Mette: *Der er ikke nogen former for mobning, der er okay. Det er helt forkert.*

Stine: *Det er ikke okay, at man mobber andre. Det er respektløst.*

Men spørges der lidt mere differentieret, så falder andelen af modstandere alligevel noget; til de generelle spørgsmål svarer omkring 90 pct., at det er forkert/ ikke i orden, mens andelen falder til omkring de 70 pct., når der spørges mere specifikt (hvis mobberen slår, eller når offeret løber væk eller begynder at græde).

TABEL 12. *Hvornår er det ikke i orden at mobbe?*

Alle former for mobning er forkert	90 %
Når man begynder at slå	72 %
Når personen løber væk	69 %
Når personen begynder at græde	73 %
Alle former for mobning er ok	9 %

Indstillingen til mobning forekommer forskelligartet mellem piger og drenge. I hvert fald svarer flere piger end drenge ja til ovenstående holdnings spørgsmål.³³

³³ Sammenhængene ses ved alle spørgsmål på nær 'alle former for mobning er ok', hvor der er en ligelig fordeling.

Både dem der svarer, at de bliver mobbet, og dem der svarer, at de mobber andre, synes at indtage forskellige holdninger til mobning. Dem, der oplever at have været udsat for at blive mobbet, adskiller sig ved holdningen til mobning ved i større omfang end de øvrige at give udtryk for, at mobning ikke er i orden, når man begynder at slå, når personen løber væk og når personen begynder at græde, og i mindre omfang at svare at alle former for mobning er ok. Dem, der mobber, indtager en anden holdning til mobning end de øvrige ved i mindre omfang at svare, at alle former for mobning er forkert, og når personen løber væk. Dem, der svarer, at de mobber, svarer samtidig i større omfang end de øvrige, at det er okay at mobbe andre. Dem, der svarer, at de mobber, synes altså relativt set at retfærdiggøre mobningen og dermed også deres egne handlinger.

Vi har i spørgeskamundersøgelsen spurgt eleverne, hvor enige de er i udsagnet 'mobning er en naturlig del af hverdagen'.

TABEL 13. *Hvor enig er du i udsagnet 'mobning er en naturlig del af hverdagen'*

Meget enig	6 %
Enig	22 %
Uenig	39 %
Meget uenig	33 %

Den overvejende del af eleverne giver udtryk for, at de ikke er af den opfattelse, at mobning er en naturgiven tilstand, men det fremgår også, at mere end hver fjerde elev erklærer sig mere eller mindre enig i udsagnet – og signalerer herved en accept af tingenes tilstand, hvilket kan medvirke til at legitimere mobning.

Der er flere drenge end piger, som erklærer sig enige i udsagnet, ligesom det også typisk er såvel mobbeofre som mobbere, der giver udtryk for enighed.

I interviewene spurgtes eleverne også til udsagnet 'mobning er en naturlig del af hverdagen', og her viser troen på forandring sig også forskellig:

Anne: *Altså, jeg tror ikke, at der er en klasse, hvor der ikke er en, der har prøvet at blive mobbet.*

Peter: *Det er måske rigtig nok, men det er bare dumt, at det er sådan. Men man må nok bare se i øjnene, at det er sådan.*

Anne: *Man kan ikke fjerne mobning helt.*

Kasper: *Så skal hverdagen lægges om. Det skal ikke være en naturlig hverdag*

Mette: *Så har man sygeligt brug for hjælp, hvis man synes, at mobning er naturligt. Man skal have noget hjælp, hvis man tror det.*

Nogen at snakke med?

Det er vigtigt at man får snakket med nogle hvis man ikke gør det får man det aldrig bedre (pige, 6. klasse).

Som det fremgik tidligere i rapporten, er det at opleve mobning knyttet til svære og alvorlige tanker og følelser, og derfor er det væsentligt, at dem, der er indblandet i mobning, har nogen at betro sig til. I spørgeskemaundersøgelsen er eleverne spurgt til, om de har nogen at tale med.

TABEL 14. *Hvem synes du, at du kan tale med, hvis du har problemer eller går og er ked af det? Du må gerne sætte flere krydser.*

Ingen/ jeg synes ikke, at jeg har nogen at tale med	17 %
Mine forældre	72 %
Venner	73 %
Lærere	38 %
Sportstrænere	12 %
Klubmedarbejdere/ pædagoger	11 %
Spejderledere	7 %
Bedsteforældre	20 %
Andre	30 %

Venner og forældre er de foretrukne personer at henvende sig til. Mere end hver tredje elev angiver også lærere som mulige samtalepartnere. Hver sjette elev svarer, at de ikke synes, at de har nogen at tale med, hvilket synes at være en voldsom stor andel. Når spørgsmålet, vedrørende hvem man kan betro sig til, sættes mere på spidsen ved, at der spørges til den typiske person, og der her kun er mulighed for at vælge én svarmulighed, så falder andelen af 'har ingen at snakke med' dog til 5 pct., se tabel 15 på side 46. Men 5 pct. svarer stadig til, at der er en elev i hver klasse, som ikke har nogen at tale med – dette skal ses i en kontekst af, at mobning og ensomhed som tidligere nævnt ofte hører sammen.

TABEL 15. *Hvem taler du mest med, hvis du har problemer eller går og er ked af det?
Du må kun sætte et kryds.*

Ingen/ jeg synes ikke, at jeg har nogen at tale med	5 %
Mine forældre	49 %
Venner	37 %
Lærere	4 %
Sportstrænere	0,3 %
Klubmedarbejdere/ pædagoger	0,3 %
Spejderledere	0,2 %
Bedsteforældre	0,9 %
Andre	5 %

Er mobning et emne på skolen?

Regler om mobning

Vi har spurgt eleverne, om der er regler på skolen mod mobning. Det synes at være tilfældet almindeligvis, idet 71 pct. svarer ja, 22 pct. ved ikke og blot 7 pct. nej. Samme billede tegner sig vedrørende eksistensen af klasseregler om, hvordan man skal omgås hinanden. Her svarer 78 pct. ja, 14 pct. ved ikke og 9 pct. nej.

Tales der om mobning

TABEL 16. *Hvor tit taler I om mobning i klassen?*

Alltid	3 %
Oftede	27 %
Nogle gange	39 %
Sjældent	26 %
Aldrig	5 %

Knap en tredjedel svarer, at der sjældent eller aldrig tales om mobning i klassen, hvilket synes at være en forholdsvis stor andel. Der ses her en sammenhæng ved, at i de klasser, hvor der foregår mobning, der tales der også oftere om det.³⁴ Endvidere er sammenhængen mellem, hvor ofte mobning er oppe at vende i klassen, og om eleverne ved, hvad de skal gøre i mobbesituationer³⁵ undersøgt. Her fremgår det, at jo mere der tales om mobning i klassen, des bedre rustet giver eleverne udtryk for at være i en mobbesituation.

Opfattelsen af, hvor meget mobning skal fylde i skolen, varierer. I spørgeskemaundersøgelsen skriver en elev fx *jeg synes at lærerne skulle tage sig mere tid til problemet*, mens en anden elev i en stil giver udtryk for en anden holdning: *Vores klasselærer og nogle andre lærere i vores afdeling, skal så ud og snakke med ham, efter hvert frikvarter hvor han kommer grædende – eller meget surt ind, og det er jo ikke så mærkeligt, men det bruger bare noget af vores andres tid, hvor vi måske så bare skal sidde og læse (dreng, 6. klasse).*

³⁴ Der er sammenhæng mellem, hvor ofte der tales om mobning i klassen og hyppigheden af mobbeoffer, mobber, tilskuer samt spørgsmålet, hvor ofte er der nogen i klassen, der mobbes.

³⁵ To spørgsmål: I) ved du hvad du skal gøre, når andre bliver mobbet? Og II) ved du hvad du skal gøre, hvis du selv bliver mobbet.

Anti-mobning – hvem og hvordan og vides det?

Holdningen til mobning blandt eleverne viste, at mobning ikke er ønsket, men hvad stiller man op i en mobbesituation? Elevernes besvarelser viser, at mere end hver fjerde (27 pct.) svarer, at de ikke ved, hvad de skal gøre, når de oplever andre bliver mobbet, og endnu flere, nemlig 29 pct., ved ikke, hvad de skal stille op, hvis de selv oplever at blive mobbet.³⁶ Som omtalt ovenfor synes eleverne i større omfang at svare ja til, at de ved, hvad de skal gøre i en mobbesituation, jo oftere der tales om mobning i klassen. Samme billede ses ved kendskabet til regler på skolen og i klassen; dem, der kender til reglerne, svarer oftere, at de ved, hvordan de skal handle i en mobbesituation, der angår andre. Én ting er at vide, hvad man skal gøre, noget andet er selvfølgelig at gøre det. Som det tidligere i rapporten er blevet omtalt, opleves det ikke som en nem opgave af eleverne, specielt af dem der selv oplever at blive mobbet og af dem, der kigger på. Men en god start er naturligvis at være klar over forskellige handlemuligheder – og her har eleverne mange forslag.

Elevernes forslag

Af elevernes fortællinger og oplevelser i både skrivevariable i spørgeskemaundersøgelsen³⁷, i stilene og i interviewene ses der mange og også forskelligartede svar på, hvad der kan gøres mod mobning.

Rigtig mange forslag går på, at man skal snakke om det: *snakke med personen som mobber, tale med personerne, snakke med klassen, tale om det – og måske endda i en rundkreds: alle pigerne i en rundkreds, og hvis det er en dreng, der mobber, skal han med i rundkredsen.*

En del mener, at der skal regler eller politikker til: *lave en mobbepolitik, trivselsskema, regler & I vores klasser løser vi problemer meget hurtigt. Vi løser dem ved at udfylde et trivselsspørgeskema hver fredag og det hjælper meget. Før i tiden hvor vi ikke skrev mobbeplan, havde vi piger mange problemer med hinanden. Men nu har vi næsten ikke nogen problemer (pige, 6. klasse).*

Andre giver udtryk for at straf og trusler er vejen frem: *bortvis eleven fra skolen eller give dem ekstra timer, give eleverne der mobber en advarsel, eftersidning og Meget stærkere straffe, og så skal man på kursus i mobning...altså mod det!!).*

Men hvis man nu lavede en regel på alle skole. "Hvis man mobber, må man aldrig komme i skole igen". Det ville måske få dem der mobber til at blive bange, og til at holde op. Men jeg ved ikke, om det er en god idé (pige, 6. klasse).

³⁶ Spørgsmålene indeholdt kun svarmulighederne ja og nej, hvilket betyder, at de resterende andele på henholdsvis 73 pct. og 71 pct. svarede ja.

³⁷ De meget kortfattede citater, hvor der ikke angives køn, stammer fra skrivevariable.

Men jeg tænker bare, at dem der mobber, burde bortvises, men nu er det jo ikke mig der laver reglerne, så det hjælper nok ikke noget, men det var også bare et forslag (pige, 6. klasse).

Nogle af elevernes forslag og erfaringer omhandler fokus på tolerance:

Man skal acceptere at andre er anderledes og man skal respektere andre.

Min klasselærer tog en snak med klassen og sagde, at det var okay at være anderledes, og at det ville være kedeligt, hvis alle var ens (pige, 6. klasse).

– Andre synes at løsningen er: mere overvågning.

Jeg synes at man skulle sætte nogle vagter op på toiletterne, i skolegården, i klasserne og andre steder hvor man kan blive mobbet (pige, 6. klasse).

De forskellige aktører indgår også på forskellig vis i elevernes forslag, og der er forskel på, hvorfra initiativet skal komme:

Nogle fokuserer på mobbeofrene og deres reaktionsmuligheder:

Jeg har også lært, at man skal ignorere folk, hvis de kalder mig for et grimt ord eller ting. For et eller andet sted ved jeg, at det er mig der er mest voksen af os begge to (dreng, 6. klasse).

Jesper: Det er bedre at sige fra. For hvis man bliver mobbet og føler sig ensom og ikke siger fra, så bliver man endnu mere ensom. Man føler sig bedre tilpas, hvis man siger fra.

Man skal ikke holde det for sig selv, det gør det bare værre (pige, 6. klasse).

I 4. klasse blev det værre, og de fleste drenge begyndte at mobbe mig så jeg til sidst sagde det til min lærer, og hun fik en snak, og de var jo ikke vant til at jeg sagde det, at de kom i et frikvarter, og sagde undskyld for det de havde gjort mod mig (pige, 6. klasse).

Samlet set fortæller eleverne os, at det er bedst at sige fra som mobbeoffer, også selv om det ikke er nogen let opgave.

Andre har fokus på dem der mobber:

Jesper: ...De fleste mobbere mobber måske for selv ikke at blive mobbet/ for selv at stoppe med at blive mobbet, og så går det videre og videre og videre. Hvis man bliver mobbet, så skal man lade være med at mobbe videre til en anden.

Vi har i vores klasse løst nogle problemer, hvor der var nogen i vores klasse der havde mobbet nogle andre. Dem, der havde mobbet, var også lidt selv med til at finde ud af hvad vi skulle gøre ved det.

Det endte så med, at dem der havde mobbet de andre, de skulle selvfølgelig sige undskyld, og så fik de en seddel med hjem hvor der stod at de havde mobbet (pige, 6. klasse).

Jeg synes, at man skal tænke over, hvordan man behandler folk. For der er et ordsprog der siger "Man skal behandle andre, som man selv vil behandles" (pige, 6. klasse).

Elevernes råd til mobberne er altså: lad være med at 'mobbe videre', stop den onde cirkel og behandl andre, som du selv gerne vil behandles.

Den tredje position i en mobbesituation, tilskuerne, tildeles en vigtig rolle:

Dem der kigger på er hele problemet, dem der kigger på kan gøre en forskel mht. mobning

Kasper: Men det er meget vigtigt, at dem udefra ikke bare står og glør.

Kasper: man har pligt til at stoppe det.

Lige siden den dag har jeg tænkt meget over hvorfor der ikke var nogen, der greb ind eller sagde noget for at stoppe det. Jeg har tænkt mig at hvis jeg ser nogen, der bliver mobbet, vil jeg gå hen og sige til personen, at sådan noget kan man ikke tillade sig, og måske sige "prøv at snakke om tingene først, for det kunne jo godt være, det hele var en misforståelse" (pige, 6. klasse).

(Om tilskuerne) Jeg tror godt de inderst inde ved det, men de vil ikke sige det, for de skammer sig over det. De skammer sig over at få at vide, hvor dårligt personen har det med det. Jeg tror egentlig godt de ved, det er forkert, men at de bare skubber tanken ud af hovedet, fordi det bare er nemmere bare at stå og kigge på end at gribe ind (pige, 6. klasse).

De, der kigger på, har faktisk muligheden for at hjælpe. For eksempel ved at fortælle, at mobning gør ondt (dreng, 6. klasse).

Personligt er jeg ikke bange for at sige min mening om mobning, eller griber ind, hvis jeg ser nogen blive mobbet. Jeg er ligeglad, hvis drengene synes, at jeg er åndssvag fordi jeg siger 'stop!', for de skal jo nok blive gode igen (pige, 6. klasse).

(Om tilskuerne) Måske skulle man ta sig sammen til at gøre noget. Det kunne være en stor hjælp for dem der bliver mobbet at der endelig var nogen der gjorde noget (pige, 6. klasse).

Eleverne giver altså her udtryk for, at tilskuerne ikke blot kan, men også burde, gøre en stor forskel. Ved disse forslag om at aktivere de passive tilskuere er det vigtigt at se det i en kontekst af, hvad der hindrer tilskuerne i at gribe ind (bl.a. angsten for selv at blive det næste offer, jf. afsnittet Dem der kigger på) – og det kan også være svært, fortæller en dreng her: *Jeg griber somme tider ind og spørger 'Hvorfor mobber I hende?' men så siger de: 'så går vi bare over til dig!' og så mobber de mig og nu er jeg en af de 'udsatte'.*

Elevernes fortællinger viser erfaringer og forslag mod mobning på landsplan, skoleniveau³⁸ og i cyberspace:

Jeg synes det er en god idé at lave en mobbekampagne for det kan måske få flere til at tænke over hvordan dem der bliver mobbet har det og på den måde få flere til at stoppe (dreng, 6. klasse).

Vi har fået en masse papir om mobning, og vi har faktisk fået det bedre i klassen (pige, 6. klasse).

Jeg håber at man for fremtiden vil gøre ligesom i Sverige og Norge, nemlig en effektiv indsats mod mobning (dreng, 6. klasse).

Det er heldigvis sådan at der ikke mere mobbes mere i min klasse og på skolen. For på vores skole prøver diverse ledere at gøre skolen til en 'mobbefri' skole, og det er det også ☺ (pige, 6. klasse).

En slags mobbepatrulje, flere gårdvagter eller en (anti-)mobbepolitik.

Vi har noget der hedder skolefe på skolen som hjælper børn der bliver mobbet (pige, 6. klasse).

Det sidste nye er, at mobning er nu også er blevet online, ... Der er blevet gjort meget for at stoppe mobning i hverdagen. De fleste skoler i Danmark har kørt kampagner mod mobning og ramt plet mod mange mobbere, men det er ikke nok. Man skal ikke kun fjerne det fra skolen, man må også kigge andre steder. De forskellige chatsider må altså til at vågne op! (pige, 6. klasse).

Og de voksne, forældre og især lærere, spiller en afgørende rolle i elevernes forslag. Disse to aktører optræder i hovedparten af indlæggene:

Det man kan gøre for at få det stoppet er at man skal sige det til sine forældre, venner, lærere eller nogen (andre) man kan stole på (pige, 6. klasse).

Forældrene synes ikke at have en særlig fremtrædende rolle i elevernes erfaringer med mobning, men involvering af forældre indgår i elevernes råd til, hvad man skal gøre:

Hendes mor havde godt lagt mærke til at hun på det sidste havde været trist, men havde ikke rigtig gjort noget, men tænkte at hun havde fundet ud af det (pige, 6. klasse).

³⁸ Lovgivningsmæssigt set indgår der i lov om undervisningsmiljø krav om, at skolerne hvert tredje år laver en undervisningsmiljøvurdering, som både dækker det fysiske, det psykiske og det æstetiske miljø (I øvrigt rummer loven ingen faste standarder, og det kan nævnes, at der er mulighed for gode råd og vejledning hos Dansk Center for Undervisningsmiljø, se www.dcum.dk). I tilfælde af at skolerne i disse vurderinger bliver opmærksomme på problemer, så kræver loven, at der laves handlingsplaner. I relation til mobning kan sådanne handlingsplaner indeholde en præventiv såvel som efterfølgende indsats, altså samlet set en anti-mobbepolitik.

Hvad burde forældrene have gjort: Hvis de ved der er noget galt, burde de spørge hende mere om det og prøve at finde ud af hvad der er galt, og dermed finde ud af hvem der mobber hende, og muligvis snakke med vedkommendes forældre (pige, 6. klasse).

Lærere eller pædagoger skal involvere deres forældre straks, så mobningen ikke bliver slemmere (pige, 6. klasse).

Lærerne opleves mere professionelle med hensyn til mobbeproblematikkerne end forældrene, fx skriver et par drenge: Vores forældre er ikke så gode til at snakke om mobning. Lærerne ved mere om mobning end forældrene (dreng, 6. klasse) & I vores klasse er vi gode til at løse problemer, hvis der er sket noget, og vi løser den med det samme, når vores klasselære for det at vide (dreng, 6. klasse).

Dog er der ikke i alle tilfælde tale om gode erfaringer: Læreren forsøgte at tale med eleverne, men det lykkedes ikke særlig godt (dreng, 6. klasse), Vores skole er der mange lære der bare siger, prøv at spørge en anden, fordi de altid har travlt (dreng, 6. klasse) & ... , og hvis man henter en gårdvagt, så siger de bare stop og går igen, men det er de ligeglade med og begynder igen (pige, 6. klasse).

Det kan også opleves problematisk, at skulle henvende sig til en voksen. Som en dreng skriver i sin stil: Jeg sagde ikke noget til pædagogerne om drillerierne, fordi de så ville begynde at drille mig med at jeg var en tøsedreng.

Det fremgår generelt set af elevernes råd og erfaringer, at der ønskes dialog, ansvarstagen og nærvær omkring mobning fra forældrenes og lærernes side, og at erfaringerne hermed er vekslende.

Andre synes at klare det uden hjælp fra de voksne – og nogle finder det også bedst sådan:

Vi blev efter skole og snakkede om det. Det tog to timer men vi fik det løst uden at have brug for voksne til hjælp (pige, 6. klasse).

Det er kun eleverne selv der kan gøre noget ved det.

Samlet set fremgår det af elevernes råd og erfaringer, at alle har et ansvar for at agere mod mobning; man skal ikke bare acceptere mobning, hverken som offer, tilskuer eller mobber, men man skal sige fra, enten selv eller ved at kontakte en voksen. Og både samfundet overordnet set, skolerne, lærerne og forældrene rådes af eleverne til at være opmærksomme på mobning og gøre en indsats. Med hensyn til de voksnes rolle, så husker eleverne os på, at børn ikke gør som voksne siger uden at voksne også gør det:

Lige for tiden hører vi meget om mobning på arbejdspladserne blandt voksne, og det er lidt skræmmende når de skal være et forbillede for børnene og de unge (dreng, 6. klasse).

Det er ikke kun børn, der bliver mobbet, det bliver de voksne også på deres arbejdspladser, og man skulle jo tro, at voksne var klogere end børn, men det er de ikke hvad dette angår (pige, 6. klasse).

Slutteligt et råd der på flere måder opsummerer elevernes forslag og erfaringer:

Det er vigtigt at få stoppet mobningen, for personer der bliver mobbet, mister en del selvtillid, og synes måske ikke at man er god nok. Hvis man ser nogen blive mobbet, kan man altid bare sige det til en lærer, hvis man er bange for at gå hen og sige, at dem der mobber skal stoppe. Lærerne burde også kontakte forældrene til denne person, så de ved hvad der foregår. Jeg tror på, at det er meget vigtigt at få snakket med eleven, om mobningen, og få snakket med resten af klassen om det, så det kan stoppes. Ingen burde få ar på sjælen, på grund af mobning! (pige, 6. klasse).

Afrunding

Eleverne i 6. klasse kender godt til mobning. Ikke blot er begrebet velkendt, mobning forekommer også i et betydeligt omfang; knap hver tiende oplever at være udsat for mobning mindst et par gange månedligt. Samlede karakteristikkere viser, at de indblandede parter i mobning har det svært på flere områder, herunder skolen, både det faglige og det sociale miljø. At være ny i klassen viser sig som en meget udsat position, når det angår mobning; der er meget fokus på denne person og dennes eventuelle afvigelser fra normer i klassen, og samtidig er personen i udgangspunktet alene uden nogen til at bakke sig op. Mobning kan have forskellige former, og her ses den verbale mobning at være mest udbredt. Hvad der mobbes med er – udover at det angår afvigelser, typisk ydre kendetegn – meget forskelligartet, men konsekvenserne for dem, det går ud over, er meget entydige; mobning gør ondt, man lukker sig inde, man føler sig ensom, det går ud over skolen, og man får det dårligt indeni - og samtidig er det følelser, der ikke er sådan til at slippe af med. Der er heller ikke nogen tvivl i elevernes holdning til mobning: det er ikke i orden. Til gengæld hersker der blandt eleverne tvivl om, hvordan man skal handle i en mobbesituation. Eleverne kommer med mange og gode forslag til, hvad man skal gøre for at stoppe mobning. Man skal ikke acceptere mobning, hverken som offer eller som tilskuer, men man skal sige fra – enten selv eller ved at henvende sig til en voksen. Indsatser på landsplan og på skoleniveau er også blandt elevernes forslag, ligesom forældre og lærere optræder som vigtige aktører, der rådes til dialog, opmærksomhed og medansvar. Blandt elevernes fortællinger ses der også henvisninger til mobning på voksnes arbejdspladser, og heri er der en reminder til de voksne – børn gør ikke som voksne siger, uden at voksne også gør det.

Anvendt litteratur

Andersen & Kjærulff (2003): *Hvad kan børn svare på? – om børn som respondenter i kvantitative spørgeskemaundersøgelser* (Socialforskningsinstituttet 03:07).

Barnombudsmannen rapporterar BR2007:04: *Upp till 18 – fakta om barn och ungdom*

Barnombudsmannen rapporterar BR2004:06: *Upp till 18 – fakta om barn och ungdom*

Børn & Unge, nr. 26, 2007

Farrington (1993): 'Understanding and preventing bullying' i Tonry (ed.): *Crime and Justice*, vol 17. University of Chicago Press.

Jespersen & Behrens Sivertsen (2005): *Unge sociale problemer. En forskningsoversigt*. (Socialforskningsinstituttet 05:21)

Olweus (1994): *Mobbing i skolen – Hva vi vet og hva vi kan gjøre*. Universitetsforlaget

Rabøl Hansen (2005): *Grundbog mod mobning*. Gyldendal.

Rasmussen & Due (red.) (2007): *Skolebørnsundersøgelsen 2006*. Institut for Folkesundhedsvidenskab, Københavns Universitet.

Ungdomsforskning nr. 1, 2006. Ensomhed og mobning.

Metodeappendiks

Den kvantitative del af undersøgelsen

Børnerådet har ved hjælp af skiftende Børne- og Ungepaneler foretaget kvantitative undersøgelser med børn som respondenter siden 1998. Det nuværende panel blev oprettet i sommeren 2006 og består aktuelt af ca. 1100 børn fra 54 6. klasser. Børnerådet følger dette panel til og med 7. klasse. Danmarks Pædagogiske Universitet udtrækker panelklasserne ved simpel randomiseret stikprøve. Panelet udgør et repræsentativt udsnit af børn i 6. klasse.

Panelet besvarer Internetbaserede spørgeskemaer tre til fire gange årligt, og bidrager herigennem til at give Børnerådet børnenes perspektiv på forskellige emner. I januar og februar måned 2008 besvarede panelet spørgsmål om mobning, og denne rapport er baseret på resultaterne heraf. Børnene benytter sig af et brugernavn og kodeord, hvorigennem kun én besvarelse er mulig. Det er ikke muligt at identificere de enkelte elever, og deres besvarelser er fuldstændigt anonyme.

I denne omgang er spørgeskemaet ikke opbygget via indledende fokusgruppeinterview ligesom den efterfølgende pilottestning også er udeladt – hvilket ellers er normal procedure. Grunden hertil er, at det af sammenligningsmæssige årsager blev valgt at videreføre mange af spørgsmålene fra de tidligere panelundersøgelser om mobning, og det vil også sige, at skemaerne er gennemarbejdet tidligere.

Data- og tabeloplysninger kan fås ved henvendelse til Børnerådets sekretariat.

Statistiske test

Panelets spørgeskemabesvarelser er bearbejdet statistisk. Sammenhænge er testet ved hjælp af χ^2 eller γ -test, og kun signifikante sammenhænge ($p < 0,05$) indgår i rapporten.

Bortfald og repræsentativitet

688 har besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 63 pct. Bortfaldet skyldes i høj grad, at hele klasser ikke har deltaget; kun 34 af panelets 53 klasser har deltaget. Inden for de deltagende klasser ses en flot svarprocent på 92 pct. At det relativt set store bortfald hovedsageligt skyldes frafald af hele klasser er med til at styrke undersøgelsens repræsentativitet. En rundringning til skolerne tyder på, at frafaldet i mange tilfælde skyldes administrative årsager; at den lærer som vi har stående som kontaktperson (oplysninger opdateret august 2007) af den ene eller den anden årsag har været fraværende i perioden omkring undersøgelsen, hvilket har betydet, at de pågældende klasser ikke har deltaget i undersøgelsen.

I en undersøgelse af om bortfaldet er skævt, har det kun været muligt at tjekke dette med hensyn til køn, da der for det første ikke indgår mange baggrundsoplysninger i denne under-

søgelse, og for det andet da de øvrige spørgsmål, fx spørgsmål om familietype og etnicitet,³⁹ er opdelt på anden vis end Danmarks Statistik. Der viser sig ingen signifikant forskel på kønsfordelingen i vores undersøgelse og i populationen.

Ikke alle 688 respondenter har besvaret samtlige spørgsmål i spørgeskemaet. Svarprocenten på de enkelte spørgsmål synes høj (største bortfald i omegnen af syv-otte pct.).

Kvalitativ undersøgelse

Interview

Den kvantitative undersøgelse er suppleret med en kvalitativ del i form af interview med syv elever fra 6. klasse fra to forskellige skoler. Eleverne blev udvalgt af klassernes lærere, og interviewene foregik som fokusgrupeinterview. Interviewene varede omtrent tre kvarter og var semi-strukturerede. Interviewene fokuserede på elevernes forståelse af og holdninger til mobning, mens der ikke blev spurgt til egne erfaringer. Eleverne er anonymiserede og indgår i rapporten under fiktive navne.⁴⁰

Stile

Børnerådet har indsamlet skriftlige beretninger fra 103 elever i 6. klasse på 7 skoler fordelt over hele landet om deres personlige syn på og erfaringer med mobning. Oplægget 'Kender du til mobning?' til panelklasserne fra Børnerådet var uformelt og angav kun nogle få ydre krav til besvarelsen. Formålet med indsamlingen af skriftlige beretninger fra udvalgte klasser i panelet er at få muligheden for at tilføje mere personlige og ordrige betragtninger som supplement til den kvantitative undersøgelse. De skriftlige beretninger er samlet set et meget uensartet materiale, både hvad angår omfang og indhold; nogle er lange, andre er korte, nogle omhandler selvoplevede hændelser, andre angår fiktive historier.

Tidligere Børne- og Ungepaneler

Børnerådet har siden 1998 haft tilknyttet skiftende paneler af børn eller unge.

Fra 1998 til 2000 bestod panelet af en række klasser, som vi fulgte fra de gik i 5. klasse til de gik ud af 6. klasse.

Fra 2000 til 2003 bestod panelet af klasser, som vi fulgte, mens de gik i 5., 6. og 7. klasse.

Fra 2003 til 2006 fulgte vi klasser, mens de gik i 7., 8. og 9. klasse.

Panelrapporterne kan bestilles eller downloades fra Børnerådets hjemmeside www.brd.dk

³⁹ Fx opererer Danmarks Statistik med tre herkomst-kategorier som er baseret på oplysninger om eget og forældres fødeland og statsborgerskab. Det kan oplyses, at i alderen 12 til 13 år fordeler herkomstgrupperne sig således: 3 pct. indvandrere, 6 pct. efterkommere og 90 pct. dansk oprindelse. I denne undersøgelse ses en andel på 9 pct., der taler andet sprog end dansk det meste af tiden i hjemmet, mens den dansk-talende andel er 92 pct.

⁴⁰ Sofie, Peter, Anne, Kasper, Jesper, Mette og Stine.

Børnerådet er et statsligt råd, der skal sikre børns rettigheder.

Rådet arbejder for børns ret til beskyttelse, indflydelse og omsorg. Børnerådet er politisk uafhængigt og kan derfor handle på baggrund af egne beslutninger.

Børnerådet har etableret et Børne- og Ungepanel, som besvarer rådets spørgeskemaer via internettet. Børnerådet har dermed etableret en direkte og tidssvarende kommunikationsform med børn og unge. Panelet består aktuelt af 1100 elever i 6. klasse.

Børnerådet

Vesterbrogade 35 A
1620 København V
Tlf: 3378 3300
Fax: 3378 3301
E-mail: brd@brd.dk
www.brd.dk

Rapporter fra Børnerådets Børne- og Ungepanel

Mobning 2008

Medbestemmelse i folkeskolen

Opdragelse 2007

Portræt af 5. klasse

9. klasse evaluerer deres skoleliv

Rigtigt og forkert – en publikation om unges holdninger

Mobning og Konflikt 2006

8. klasses mening om læring og det faglige niveau

Sundhed i 8. klasse

8. klasses mening om påklædning, bedømmelse mv.

Børns rettigheder

Mobning 2004 – En undersøgelse i 7. klasse

Teenagere og alkohol

Børn og Politik

Chat: En del af børns virkelighed

Medbestemmelse i folkeskolen

Når min mor er hjemme – børns meninger om omsorgsdage

Nul tobak til unge

Børn i skilsmisse

Det er ikke rummet som sådan, der er rart – om børns fysiske skolemiljø

Børn og computerspil

Om venskab, drilleri og mobning

På sporet af 5. klasse – hvem er Børnerådets Børnepanel?